

Ida Teeri

IHMEMAAHAN JA TAKAISIN PUOLESSA TUNNISSA

Teatteri-ilmaisun ohjaaja oman työnsä arvioijana ja kehittäjänä

Opinnäytetyö

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävän taiteen koulutusohjelma

Kesäkuu 2014

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika Kesäkuu 2014	Tekijä/tekijät Ida Teeri
Koulutusohjelma Esittävän taiteen koulutusohjelma		
Työn nimi IHMEMAAHAN JA TAKAISIN PUOLESSA TUNNISSA. Teatteri-ilmaisun ohjaaja oman työnsä arvioijana ja kehittäjänä		
Työn ohjaaja Hilkka Hyttinen		Sivumäärä [41 + 3]
Työelämäohjaaja Miika Korkiakoski		
Tämä opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Vaasan kaupunginteatterin kanssa. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus koostui yleisötyöpajoista, jotka pohjautuvat Vaasan kaupunginteatterissa kevätkaudella 2014 ensi-iltansa saaneeseen musikaaliin Ihmema Oz. Työpajat toteutettiin Vaasan alakouluissa keväällä 2014. Opinnäytetyön alussa määritellään, millainen on hyvä draamatyöpaja. Toteutuneiden työpajojen pohjalta, niin työpajan rakennetta kuin ohjaajan omaa toimintaa, muokattiin seuraavaa työpajaa varten. Tavoitteen työpajassa oli se, että osallistujalle jäisi positiivinen ja merkityksellinen kokemus. Työpajoja arvioitiin ohjaajan omien kokemusten ja muistiinpanojen pohjalta, sekä osallistujilta ja seuranneilta opettajilta kerättyjen kyselyjen perusteella. Loppupäätelmänä todettiin, että niinkään työpajan rakenteeseen liittyvät seikat eivät ole merkityksellisin asia. Tärkeintä draamatyöpajassa on ohjaajan henkilökohtainen kiinnostus tutkittavaa asiaa kohtaan sekä aito vuorovaikutus ja läsnäolo osallistujien kanssa.		
Asiasanat alakoulu, draamakasvatus, draamapedagogiikka, osallistava teatteri, soveltava draama, yleisötyö		

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari	Date June 2014	Author/s Ida Teeri
Degree programme Performing Arts		
Name of thesis INTO THE WONDERLAND AND BACK IN HALF AN HOUR. Drama instructor as an evaluator and developer of her own work		
Instructor Hilkka Hyttinen		Pages [41 + 3]
Supervisor Miika Korkiakoski		
This thesis was carried out in co-operation with Vaasan kaupunginteatteri. The practical part of the thesis consisted of workshops that were based on the musical Wonderland of Oz which was in the theatre's repertoire during the spring period of 2014. The workshops that were part of the audience work of the theatre were performed in spring 2014. A good drama workshop is defined in the beginning of the thesis. Based on the experience of the performed workshops both the structure of the workshop and the performance of the instructor were revised to give a more positive and meaningful experience for the participants. The workshops were evaluated based on the instructor's experiences and notes and the questionnaire that was answered by the participants and the teachers who had observed the action in the classroom. As a result, it can be concluded that the most important thing is not the structure of the workshop. More important is the instructor's personal interest for the theme of the workshop and real interaction and presence with the participants.		
Key words applied drama, audience work, drama pedagogy, drama education, participatory theatre, primary school		

NIMIÖLEHTI
TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDATUS IHMEMAAHAN	1
2 LÄHTÖKOHTIA IHMEMAAHAN	3
2.1 Yhteistyötä Vaasan kaupunginteatterin kanssa	3
2.2 Yleisötyö	4
2.3 Kontaktit kouluihin	5
3 IHMEMAAN TEORIA	6
3.1 Draamaa kouluissa	6
3.1.1 Draamakasvatus	6
3.1.2 Draamaopettajuus	7
3.1.3 Inklusio sisältönä ja työvälineenä	9
3.2 Hyvä draamatyöpaja	10
3.2.1 Ilmapiiri	11
3.2.2 Draamasopimus	12
3.2.3 Työpajaan valmistautuminen	13
3.2.4 Työtapojen valitseminen	15
4 TOIMINTAA IHMEMAASSA	17
4.1 Työpajojen toteuttaminen	17
4.1.1 Suhtautuminen Ihmemaan erilaisiin maiskisiin	17
4.1.2 Seuraa Keltaista tiilitietä – pidä tavoitteista kiinni	20
4.1.3 Peltimiehelle sydän – ohjaaja antaa toiminnalle sykkeen	23
4.1.4 Variksenpelätin ja leijonat – ohjaajalle aivotyötä, osallistujille rohkaisua	25
4.1.5 Pahan noidan sulattaminen – onnistumisen kokemuksia	27
4.2 Yleisötyön tavoitteita	30
5 POSTIA IHMEMAASTA	32
5.1 Osallistujien palaute	32
5.2 Opettajien palaute	34
6 PYÖRREMYRSKYN JÄLKEEN	36
6.1 Pohdinta	36
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyyys	38

LÄHTEET
LIITTEET

1 JOHDATUS IHMEMAAHAN

Opinnäytetyöni muotoutuminen lähti liikkeelle samana päivänä, kun kuulin pääseväni taiteelliseksi avustajaksi Ihmemaan Oz –musikaaliin Vaasan kaupunginteatteriin. Otin heti ensimmäisten harjoitusviikkojen aikana yhteyttä teatterin markkinointivastaaviin, ja ehdotin, haluaisiko teatteri tehdä yhteistyötä kanssani. Yleisötyö produktiosta, jossa olen itse mukana, kuulosti mielenkiintoiselta kokeilulta, ja teatteri oli myös innoissaan saadessaan määräaikaisen yleisötyöntekijän. Näin alkoi matka Ihmemaahan.

Ihmemaan Oz -musikaali on suunnattu erityisesti kouluryhmille, joten luonnollisena kohderyhmänä lähdin suunnittelemaan yleisötyöpajoja alakouluille. Kävi ilmi, että alakoulut ottavat todella mielellään hieman normaalista koulupäivästä poikkeavaa toimintaa muun koulutyön ohheen. Teemaksi työpajoihin valitsin erilaisuuden kunnioittamisen ja ystävyyden, joka mielestäni sopii hyvin alakoulumaailmaan.

Aiemmin, kun olen lähtenyt toteuttamaan draamatyöpajaa johonkin yhteisöön, mielessäni on pyörinyt kysymyksiä, kuten mistä tiedän, että tämä suunnittelemani työpajan muoto ajaa tarkoitustaan. Siksi lähtiessäni tekemään tätä tutkimusta, minua kiinnostivat kysymykset, kuten millainen on hyvä draamatyöpaja, miten teatteri-ilmaisun ohjaaja voi evaluoida suunnittelemaansa työpajaa ja omaa toimintaansa ohjaajana sekä millaisia ominaisuuksia teatteri-ilmaisun ohjaaja tarvitsee työssään.

Alusta asti oli selvää, että työpajojen pituus tulee määräytymään kouluille sopiviksi, eli yhden oppitunnin mittaisiksi. Tämä aiheutti lisää kiinnostavia kysymyksiä, kuten miten saada rakennettua luottamuksen ilmapiiri ja omistajuuden tuntu osallistujille lyhytkestoisessa ja kertaluontoisessa työpajassa. Mikä on lämmittelyharjoitteiden ja teeman käsittelyn suhde työpajassa, jossa aika on lyhyt – onko merkityksellisempää päästä osallistujien kanssa keskittyneeseen ja vuorovaikutukselliseen tilaan lämmittelyharjoitteiden kautta, vai olisiko tärkeämpää ehtiä käsitellä teemaa syvällisemmin? Tämä pohdinta nosti esiin kysymyksen siitä, miten saada näin lyhyestä työpajasta merkityksellinen ja onnistunut.

Tutkimukseni asettuu tapaustutkimuksen ja toimintatutkimuksen välimaastoon, sillä siinä on piirteitä kummastakin tutkimustyylistä. Tutkimukseni teoriaosuudessa tuon esiin tunnettujen draamapedagogien ajatuksia, joista sain välineistöä ja käsitteistöä oman tutkimukseni tekemiseen ja työpajojeni arviointiin.

Lähden liikkeelle luvusta 2 LÄHTÖKOHTIA IHMEMAAHAN. Tässä luvussa kerron, miten yhteistyö teatterin kanssa lähti liikkeelle, sekä työpajojen tarjoamisesta ja kontakteista kouluihin. Avaan myös yleisötyön käsitteen.

Luvussa 3 IHMEMAAN TEORIA määrittelen opinnäytetyöhön läheisesti liittyvät asiat: mitä on draama, mikä on draaman asema kasvatuksessa ja millainen on hyvä draamatyöpaja. Tällä teoriaosuudella luon pohjan tutkimukselle.

Luvussa 4 TOIMINTAA IHMEMAASSA kerron työpajojen kulusta. Osiossa kerron paitsi kustakin toteutuneesta työpajasta erikseen, myös niistä nousseista huomioista ja työpajan rakenteen muokkaamisesta seuraavaa pajaa varten omien kokemusteni perusteella. Lopuksi pohdin ja vertaan omia ja Vaasan kaupunginteatterin lähtökohtia ja tavoitteita yleisötyöhön.

Luvussa 5 POSTIA IHMEMAASTA avaan sekä osallistujien, että opettajien minulle työpajoista antamaa palautetta ja viimeisessä luvussa 6 PYÖRREMYRSKYN JÄLKEEN teen yhteenvedon kokemuksista ja palautteista. Viimeisessä luvussa palaan alussa esittämieni kysymysten ääreen, ja pohdin sitä, mikä on olennaista teatteri-ilmaisun ohjaajalle oman työnsä kehittäjänä.

Koko opinnäytetyön ajan kuljetaan Ihmema Oz:in maailmassa. Sen lisäksi, että työpajojen lähtökohtana on Ihmema Oz –käsikirjoitus, olen tuntenut kulkevani jonkinlaisessa ihmemaassa, draaman ihmeellisessä maailmassa. Matka Ihmemaassa on avannut uusia näkökulmia prosessin aikana tapahtuneiden useiden erilaisten ihmiskontaktien kautta. Näiden kohtaamisten kautta olen saanut runsaasti ajatuksia sekä itseni sekä ohjaamani draamatyöskentelyn kehittämiseksi. Olen päässyt todistamaan läheltä yhtä draaman hienoutta – yhdessä tutkimista ja toinen toisiltaan oppimista.

Haluan kiittää tämän matkan aikana mukana kulkeneita ja matkan mahdollistaneita ihmisiä: Vaasan kaupunginteatterin markkinointijohtaja Miika Korkiakoskea ja myynti- ja markkinointisihteeri Annukka Heinämäkeä, Vaasan alakoulujen yhteistyössä toiminutta henkilökuntaa ja työpajaan osallistuneita oppilaita, Centria ammattikorkeakoulun Raisa Ekoluomaa ja Hilikka Hyttistä ohjauksesta sekä vuosikurssini opiskelijoita tuesta, uusista ideoista ja rohkaisusta.

Tervetuloa matkalle Ihmemaahan.

2 LÄHTÖKOHTIA IHMEMAAHAN

Ennen ensimmäistä askelta Ihmemaassa, oli pohdittava, mitä tulen tekemään, missä ja kenen kanssa. Tässä luvussa kerron, miten opinnäytetyöni toiminnallinen osuus käynnistyi. Kerron yhteistyöstä Vaasan kaupunginteatterin kanssa, avaan yleisötyön käsitteen, ja miten yhteistyö alkoi Vaasan alakoulujen kanssa. Kerron myös, miten työpajojen teema, erilaisuuden kunnioittaminen ja ystävyys valittiin.

2.1 Yhteistyötä Vaasan kaupunginteatterin kanssa

Torstaina 9.1.2014 pidimme työpalaverin Vaasan kaupunginteatterin markkinointijohtajan ja myynti- ja markkinointisihteerin kanssa. Tässä tapaamisessa kävimme läpi, mitä voisin tehdä luokkien kanssa: mitä teemaa aion käsitellä ja mahdollisesti millaisilla työtavoilla. Kysyin, onko heillä ollut markkinoinnissa erityisesti jokin teema nostettuna esille, jota käyttämällä voisin tukea kokonaisuutta. Teatterin puolesta ei ehdotettu mitään teemaa, joten ehdotin omaani: erilaisuuden kunnioittaminen ja ystävyys. Teema nousi käsikirjoituksesta, jossa neljä hyvin erilaista kaverusta lähtevät seikkailuun toinen toistaan tukien, puutteistaan ja erilaisuuksistaan huolimatta. Toki teemaa valitessa ajattelin myös sitä, mikä voisi sopia koulumaailmaan. Uskon, että tämä teema on koko ajan esillä koulujen arjessa.

Palaverissa sovimme, että työpajoja markkinoidaan esityksen markkinoinnin yhteydessä. Koska Ihmema Oz on kokoperheen esitys, ovat koulut suurena kohderyhmänä. Suunnittelimme yhdessä kouluille lähetettävän markkinointikirjeen, jossa oli minun yhteystietoni, jotta voin suoraan sopia opettajien kanssa työpajojen aikatauluista. Markkinointikirjeeseen tuli maininta siitä, että työpajan voi tilata sellainenkin koulu, joka ei tule katsomaan Ihmema Oz -musikaalia.

Kirjeessä mainittiin myös, että kymmenen ensiksi ilmoittautunutta saa työpajan luokkaansa. Tämä sen vuoksi, että teatterilla oli aikaisemmin ollut kouluille tilattavissa oleva esittely sen hetkisessä ohjelmistossa olleesta musikaalista, mikä ei ollut saavuttanut suurta suosiota. Yritettiin siis aktivoida koulut mitä pikimmin tilaamaan paja, jotta tiedetään, saadaanko niitä toteutettua. Toisaalta määrä ilmoitettiin myös sen vuoksi, että mikäli halukkaita olisi paljon,

en todennäköisesti ehtisi kaikille halukkaille pajaa tarjoamaan, koska aikaa menisi myös esityksiin ja opinnäytetyön kirjoittamiseen.

2.2 Yleisötyö

Yleisötyöllä tarkoitetaan useimmiten yleisön tutustuttamista teatterin toimintaan. Se kohdistuu sekä uuteen, että jo teatterissa käyvään yleisöön tarjoten uusia elämyksiä teatterin maailmassa. Yleisötyö voidaan nähdä siltana yleisön ja teatterin tekijöiden välillä – teatteri pääsee osaksi ihmisten yhteiskunnalliseen keskusteluun ja voi saada tietoa siitä. (Tutkivan teatterityön keskus, 2010.)

Tässä tapauksessa osa luokista oli jo käynyt katsomassa ja suurin osa oli menossa katsomaan Ihmemaa Oz:in, johon työpajat liittyivät. Oma lähtökohtani työpajoille ei ollut markkinoida Ihmemaa Oz:ia, vaikka ne toteutettiin suurimmaksi osaksi ennen esityksen katsomista. Oppilaat olivat jo koulun kautta tulossa katsomaan Ihmemaa Oz:in, joten näin tässä kohtaa tärkeämpänä tarjota uusia elämyksiä teatterin kautta sekä päästä osalliseksi oppilaiden ajatuksista.

Yleisötyö liittyy usein teatterin ohjelmistossa olevaan esitykseen. Esityksen teemojen pohtimista voidaan esimerkiksi syventää draamatyöpajassa. Yleisötyötä jalkautetaan usein myös teatterirakennuksen ulkopuolelle, kuten kouluihin tai muihin julkisiin tiloihin. Yleisötyön muotoja ovat esimerkiksi kulissikierrokset, taiteilijatapaamiset ja soveltavan teatterin työpajat. (Tutkivan teatterityön keskus, 2010.)

Koska olin viemässä työpajoja alakouluihin, valitsin Ihmemaa Oz:ista teeman, joka mielestäni liittyy vahvasti sekä esitykseen, että koulumaailmaan. Koululuokan kanssa työskennellessä on osa ammattitaitoa kunnioittaa ja ottaa huomioon työpajan tilaaja (Haapalainen 2010). Näin teemaksi valikoitui erilaisuuden kunnioittaminen ja ystävyys.

Kaksiosainen teema kuulosti aluksi hankalalta: kumpaan siis aion työpajassa keskittyä? Otin kuitenkin molemmat osat mukaan, sillä mielestäni alakouluikäisten lasten maailmassa nämä kaksi käsitettä tukevat toisiaan. Draamakasvatuksen tavoitteita voivat olla oppilaiden älyllisten, sosiaalisten, fyysisten, emotionaalisten ja moraalisten alueiden kehittäminen (Heikkinen 2004, 119). Valitulla teemalla ja sen työstämistavoilla on mahdollista saavuttaa näitä tavoitteita.

2.3 Kontaktit kouluihin

Jo parin päivän päästä markkinointikirjeen lähettämisestä kyselyjä pajasta alkoi tulla. Opettajat olivat todella kiinnostuneita toiminnallisesta draamapajasta, joten positiivisena yllätyksenä kyselyjä tuli valtavasti enemmän, kuin mitä oli mahdollista toteuttaa. Paikat täyttyivät nopeasti, mikä oli helpotus minulle – työpajat tulisivat toteutumaan. Vaasan Keskuskoululta kysyttiin, josko voisin pitää useamman, hieman lyhyemmän pajan, sillä heidän koululleen oli suunniteltu monikulttuurisuusteemaviikkoa. Ajattelin, että siinäpä minulle teatteri-ilmaisun ohjaajana haaste, jossa opettelen sopeutumista tilaajan tarpeeseen. Tarjosin kuutta kolmenkymmenen minuutin työpajaa tiedostaen, että puoli tuntia on niin lyhyt aika, että se saattaa mennä pelkästään oppilaiden huomion kiinnittämiseen ja ohjeistukseen.

Useasta eri koulusta oltiin kiinnostuneita, mutta loppujen lopuksi sain sovittua aikataulut viiden koulun kanssa, joissa yhdessä koulussa toteutin kuusi 30 minuutin pituista pajaa ja muissa kouluissa kaksi tai kolme oppitunnin, noin 45 minuutin pituista pajaa.

Teatterin kanssa yhteistyö tarkoitti tässä vaiheessa sitä, että ilmoitin työpajan tilanneet koulut ja aikataulut, joista olimme sopineet. Teatterilta sain tarvitsemiä materiaaleja työpajaa varten sekä kyydin kauempana sijaitseviin kouluihin. Jälkeenpäin ajatellen olisi ollut tärkeää keskustella enemmän teatterin näkemyksistä, mitä he minulta odottavat, mitkä ovat heidän tavoitteensa verrattuna minun itselleni ja työpajoille asettamiin tavoitteisiin. Tässä vaiheessa tuntui kuitenkin hyvältä, että sain työskennellä itsenäisesti, omien tavoitteideni mukaan.

3 IHMEMAAN TEORIA

Ennen kuin päästään itse toimintaan, on syytä käydä läpi teoriaa. Tässä luvussa määrittelen draaman käsitteen ja kerron sen käytöstä suomalaisissa kouluissa. Avaan draamakasvatuksen, draamaopettajuuden sekä inklusion käsitteitä sekä lopuksi määrittelen, millainen on hyvä draamatyöpaja.

3.1 Draamaa kouluissa

Sana draama (drao) tarkoittaa joko rituaalisesti merkityksellistä toimintaa tai näytelmää, kirjallisuuden yhtä pääalajia. Termi viittaa tarinan kerrontaan, joka on draaman ydin. (Heikkinen 2004, 19 & Østern 2000, 7.)

Kouluteatterin historia ulottuu Suomessa aina 1550-luvulle, koululaitoksen synnyn ajalle (Toivanen 2002, 23). Ilmaisutaito eli puhetaito ja lausunta ovat kuuluneet vuosisatoja osaksi äidinkielenopetusta, ja joissain muodoissa sitä on opetettu jo 1640-luvulla Turun akatemiassa. Kouluissa on myös sukupolvesta toiseen tehty teatteria esimerkiksi joulujuhlanäytelmien muodossa. Ensimmäisen kerran ilmaisutaitoa kaavailtiin kolmanneksi taideaineeksi musiikin ja kuvataiteen rinnalle 1970-luvulla, mutta teatteri ei edelleenkään ole saavuttanut taideaineen asemaa kouluissa. (Rusanen 2001, 48–50.)

Kautta aikojen on pohdittu teatterin asemaa kasvatuksessa – on mietitty sen hyötyjä ja merkitystä (Østern 2001, 44). Nykyään elämme dramatisoidussa yhteiskunnassa, jossa teatterin muotoja käytetään runsaasti, mutta kasvatuksessa, oppiaineena draama on käytössä vain marginaalisesti (Korhonen & Østern 2001, 7).

3.1.1 Draamakasvatus

Seuraavaksi avaan draamakasvatuksen käsitettä, sillä vaikka en itseäni pedagogiksi voi nimittää, pyrin työpajoissa pedagogiseen lähestymistapaan. Etenkin opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa, jossa kohderyhmänä ovat alakoululuokat.

Draamakasvatus määritellään draamaksi ja teatteriksi, jota tehdään erilaisissa oppimisympäristöissä, ja joka sisältää esittävän, osallistavan ja soveltavan draaman lajeja. Määritelmä sisältää teatterin, jota tehdään koulussa tai koulussa katsottavaksi, mutta joka ei ole ammattiteatteria. (Heikkinen 2004, 19.) Pääasiallisesti draamapedagogiikalla tarkoitetaan lasten ja nuorten kanssa tehtävää erilaisia työtapoja hyödyntävää työskentelyä, jossa yhdistyvät pedagogiikka, psykologia ja teatteri (Toivanen 2002, 26).

Draamapedagogiikka on teatterin, useimmiten osallistavan teatterin laji, johon kuuluu kasvatuksellinen, taiteellinen, henkilökohtainen ja kulttuurinen näkökulma. Draamapedagogiikka on taideaine, jonka juuret ovat teatteritaiteessa. Se on myös kasvatusta ja voi antaa merkityksellisiä oppimiskokemuksia taiteessa. (Østern 2000, 4.)

Draamakasvatus voi olla eettistä, itsetuntemuksen ja elämänhallinnan kasvatusta sekä elämäntaitojen, sosiaalisten taitojen ja epäonnistumisen ja siitä nousemisen oppimista. Se voidaan nähdä ideologisena tilana, jossa luodaan ja tarkastellaan kulttuuria ilman, että pyritäisiin opettamaan jotain yhteiskunnan määrittämää oikeaa ja tärkeää. Draamakasvatuksen avulla voidaan opettaa myös näitä eksakteja faktoja tai yhteiskunnan normeja, mutta ennemminkin draamakasvatus on maailman ja kulttuurien ymmärtämistä ja tulkitsemista vuorovaikutteisessa kehyksessä. Draamakasvatuksen aikana osallistujan tulee saada toimia ja luoda, sekä kokeilla rajoja ja rikkoa sääntöjä. (Heikkinen 2004 & 2001, 86.)

Kouluteatterista on tarjonnut vaihtelua ja mahdollisuuksia opetus- ja kasvatustyöhön. Se antaa oppilaalle muusta koulutyöstä poikkeavia prosesseja ja tilanteita sekä mahdollisuuden toimia ryhmässä. (Toivanen 2002, 30.) Työpajoissani pyrin edellä mainittuihin tavoitteisiin. Haluan, että työpajat ovat osallistujille mukavaa vaihtelua normaaliin koulutyöhön, ja että he pääsevät tarkastelemaan yhteiskuntaa ja kulttuureita yhdessä, luovassa ja sallivassa ilmapiirissä.

3.1.2 Draamaopettajuus

Pyrin tiedostamaan työpajoja ohjatessani sen, että toimin kasvattajan roolissa työskennellessäni oppilaiden kanssa. Työskennellessäni fasilitaattorina tavoitteeni oli toimia mahdollisimman pedagogisesti.

Työpajassa ohjaajaa kutsutaan fasilitaattoriksi. Fasilitaattorin tehtävä on innostaa ja motivoida osallistujia, sekä tukea yksilön ja ryhmän työskentelyä. Fasilitaattorilla ei ole vastauksia, vaan

kaikki tieto ja viisaus nousee yhteisöstä, tässä tapauksessa koululuokasta, itsestään. Fasilitaattori pyrkii turvaamaan dialogisuuden työskentelyssä sekä kiinnittämään osallistujien huomion käsiteltävän aiheen keskeisiin elementteihin. (Ventola & Renlund 2005, 90.)

Dialogisuus tapahtuu kahden tasavertaisen ihmisen kohdatessa, kun he kuuntelevat ja kunnioittavat toisiaan mielipide-eroista huolimatta (Ventola & Renlund 2005, 37). Työpajoissa kiinnitin huomiota fasilitaattorina toisten kuuntelemisen tärkeyden ja kaikkien erilaisten mielipiteiden arvokkuuden.

Draamaopettajuuden pätevyyydessä olennaisia seikkoja ovat opettajan ja oppijan edistyminen draamatyössä: jokaisen opetusjakson tulisi sisältää tieto-taitoa kehittävää työskentelyä. Draamatyöskentelyssä harjoitellaan eri ilmaisumuotoja liittyen ihmisenä olemiseen, elämään kaikkine vivahteineen. Draamaopettajuuden pätevyyteen kuuluu hyvä draama-aineen hallinta, pedagoginen pätevyys sekä ihmisen kehityspsykologinen tuntemus. (Østern 2000, 20.)

Draamaopettajan ammatti on ihmissuhdetyötä, jossa parhaimmillaan opettajan ja oppijoiden välille muodostuu dialoginen työoveruus. Draamakasvattajalla on suuri vastuu, sillä työskentelyssä liikutaan ihmisen itsetuntemuksen ja minäkuvan kehittymisen alueilla. Pyrkimys olisi päästä vaihtoehtoiseen, moniperspektiiviseen työskentelyyn, jossa toisia kunnioitetaan ja arvostetaan. (Teerijoki 2000, 57.)

Draamassa oppiminen on laadulliseen muutokseen pyrkivää: persoonallisuuden kehittymistä, asenteiden muutosta, kriittiseen ajatteluun pyrkivää, motivaation heräämistä oman vastuun tiedostamisen kautta. Draamaopettajan työskentelyä voidaan pitää yhteiskunnallisena kulttuurityönä, jossa on muutosvoimaa. Siinä yhdistyvät luovuus ja kokeilu, joilla on potentiaalia avata täysin uusia ajattelun tapoja. (Teerijoki 2000, 55.)

Draamaopettajalla tulee olla valmius sanoa ”kyllä” oudoillekin ehdotuksille. Kaikkea ei tarvitse toteuttaa, mutta kaikesta on voitava keskustella. Ohjaaja ei tyrmää, vaan kuuntelee, kyseenalaistaa ja pyrkii täydentämään ehdotuksia. (Heikkinen 2004, 167.)

Draama soveltuu hyvin peruskoulun opetusmenetelmäksi, mutta toimiakseen vaatii luottamuksen ilmapiiriin. Oppilaiden ja ohjaaja tutustuminen toisiinsa, keskittymisen ja toisten kuuntelemisen harjoittaminen, turhien jännitysten poistaminen, ryhmähengen vahvistaminen ja totuttelu erilaisiin työtapoihin ovat tärkeitä koulun draamatyöskentelyssä. (Puhakka 2008, 67.)

Kaikki tietoinen ja tiedostamaton oppiminen, opettaminen ja kasvattaminen on mahdollista ainoastaan ihmisten kohdatessa. Silloinkin, kun ihminen oppii jotain itseksensä, on ymmärtäminen ja oppiminen yhteisestä elämisestä ja toimimisesta omaksuttuja asioita. Dialoginen suhde on kommunikaation ideaalitilanne. (Teerijoki 2000, 57.)

Vuorovaikutus tapahtuu aina silloin, kun ihminen tiedostaa toisen ihmisen läsnäolon. Suoria ja selkeimpiä tapoja olla kontaktissa toiseen ovat koskettaminen ja katsekontakti. Epäsuorempia kontaktin muotoja ovat kuunteleminen, tunteminen, tajuaminen ja arvioiminen (Toivanen 2002, 55–58).

Omat draamatyöpajani tuntuisivat onnistuneilta, mikäli saisin pajassa osallistujien ja osallistujien ja ohjaajan välille luotua dialogisen, vuorovaikutuksellisen suhteen. Haluaisin tarjota työskentelyalustan, jossa oppiminen tapahtuu rennosti muiden kanssa yhdessä toimien. Haluan tarjota luovaa ja kokeilemiseen kannustavaa työskentelyä, jossa kunnioitetaan ja arvostetaan toista ihmistä.

3.1.3 Inklusio sisältönä ja työvälineenä

Valitsemaani teemaa, erilaisuuden kunnioittamista ja ystävyyttä, tuki ajatus inklusiosta kouluissa. Paitsi itse teeman käsittely, myös inklusion yhteydessä mainitut toimintatavat yhdistivät draamatyöskentelyn koulumaailmassa tavoiteltavaan malliin. Inklusio tarkoittaa yksilöllisyyden ylistystä, toisen ihmisen toiminnan, mielipiteiden ja muiden kulttuurien arvostamista sekä joustavien oppimiskokemusten tarjoamista (Elliot 2012, 12). Draamatyöskentelyssä pyrin kaikkiin edellä mainittuihin. Draamassa painotan kaikkien mielipiteiden olevan oikeita, vapaaehtoisuutta ja sitä, että osallistuu harjoitteeseen niin paljon tai vähän kuin tuntuu hyvältä.

Erityisopetuksen maailmankonferenssissa Salamancassa hyväksyttiin toimintasuunnitelma, jonka yhtenä perusperiaatteena on taata yhtäläinen oikeus koulutukseen kaikille lapsille heidän fyysisestä, älyllisestä, sosiaalisesta, emotionaalista, kielellisestä tai jostain muusta tilastaan huolimatta. Lapsikeskeisen, eli inhimilliset erot ja yksilölliset tarpeet huomioivan koulutuksen on havaittu olevan hyvä harjoitusalue ihmiskeskeiselle yhteiskunnalle jossa kunnioitetaan kaikkien ihmisten erilaisuutta ja arvokkuutta. (UNESCO 1994.)

Vaikka Salamancan julistus koskeekin erityisopetuksen periaatteita, koskevat ne käytännössä kaikki ihmisiä, sillä meissä ei ole kahta samanlaista. Inklusiolle tärkeä piirre on, että oppilas voi osallistua kaikkeen toimintaan ja tuntea kuuluvansa joukkoon (Elliot 2012, 27). Draamatyöskentelystä ja inklusiosta voidaan löytää yhteisiä periaatteita ja tavoitteita: pyritään jakamaan tietoa ja ideoita, uskalletaan muuttaa omaa näkemystä uuden tiedon avulla, löydetään uusia toimintatapoja tehdä asioita, ymmärretään jonkun toisen näkökanta, yhdistetään resursseja ja kuunnellaan toinen toista (Elliot 2012, 19). Osallistavalle, vuorovaikutukselliselle opetukselle on ominaista erilaisten, vaihtelevien menetelmien käyttö (Elliot 2012, 88). Myös draamatyöpajassa pyritään osallistavaan ja vuorovaikutukselliseen toimintaan, jossa käytetään vaihtelevia työtapoja. Soveltavaa teatteria tehtäessä pyritään aitoon vuorovaikutukseen, jossa ryhmän vetäjä ja jäsenet voivat oppia toisiltaan (Haapalainen 2010).

3.2 Hyvä draamatyöpaja

Draamatyöpajassa ei ole ulkopuolisia katsojia, vaan kaikki läsnäolijat ovat osallistujia. Yhdessä tehtävässä draamasopimuksessa sovitaan työskentelystä. Ohjaaja ehdottaa ryhmälle työskentelymuotoja, joissa tarkastellaan teemaa eri tavoin. Valitut muodot pyrkivät avaamaan uusia, ristiriitaisiakin näkökulmia, jotka ohjaavat osallistujat katsomaan menneisyyteen ja luomaan polkuja tulevaisuuteen. Osallistujien ja ohjaajan välillä tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus johtaa parhaimmillaan ajattelun ja näkemysten muutokseen. (Ventola & Renlund 2005, 60.)

Olen itse saanut vahvoja kokemuksia osallistuessani opiskeluiden aikana erilaisiin ja eri teemoja käsitteleviin draamatyöpajoihin. Näin ollen tiedän, että draaman avulla on mahdollista oppia ja oivaltaa asioita itsestä ja maailmasta sekä kehittyä luovuudessa ja vuorovaikutuksessa. Omaan kokemukseeni peilaten määrittelen seuraavassa, millainen on hyvä draamatyöpaja. Nostan esiin seikkoja, jotka koen merkityksellisiksi onnistuneeseen draamatyöpajaan, ja joihin kiinnitin huomiota vetäessäni yleisötyöpajoja.

Käsittelen seuraavissa luvuissa työpajan ilmapiiriä, draamasopimuksen tekemistä, työpajan suunnittelua ja perusteita työtapojen valitsemiselle. Mielestäni draamatyöpajassa luottamuksellisen ja sallivan ilmapiirin luominen on oleellinen asia, sillä teeman käsittely oman persoonan kautta vaatii uskallusta. Uskon, että oppiminen tapahtuu helpoiten silloin, kun osallistujan ei tarvitse pelätä epäonnistuvansa, vaan hän voi keskittyä olennaisiin asioihin.

Draamasopimuksella on mahdollista luoda tämä ilmapiiri, kun se tehdään yhdessä osallistujien kanssa. Tällöin säännöt on yhdessä luodut, joten kaikkien on mielekästä noudattaa niitä. Työpajan suunnittelu on olennaista, koska harjoitusten pitää olla perusteltuja, jotta ne luontevasti johdattavat teeman käsittelyä. Ohjaajan on hyvä valmistautua myös itse ohjaustilanteeseen miettimällä, miten ryhmää ohjaa ja miten suhtautuu erilaisiin tilanteisiin.

3.2.1 Ilmapiiri

Draamatyöpajassa olennaista on ohjaajan oma innostus ja kiinnostus asiaan. Vetäjän on oltava täysillä mukana ja näytettävä esimerkkiä (Puhakka 2008, 73). Tärkeää on, että saataisiin luotua ilmapiiri, jossa osallistujien olisi helppo olla ja osallistua omana itsenään ilman, että täytyisi pelätä, tekeekö jotain väärin tai epäonnistuuko. Soveltavan teatterin työpajassa ihanteellinen ilmapiiri on luottava ja salliva: kaikki ovat hyviä ja saavat olla juuri sellaisia kuin ovat, eikä osallistujia voi epäonnistua (Haapalainen 2010).

Työpajan fyysinen tila itsessään ei ole merkityksellinen. Merkityksellistä sen sijaan on, millainen ilmapiiri tilaan saadaan luotua. Ihanteellinen ilmapiiri työskentelylle olisi muita kunnioittava ja luottamuksellinen. Hyvä tapa luoda osallistujille omistajuuden tuntua, on järjestää tila yhdessä uudelleen aloittamista varten. Tämä aktivoi sekä fyysisesti, että mielikuvituksen tasolla. (Owens & Barber 2002, 20 – 21.)

Sekä ohjaajan, että osallistujien mielialat vaikuttavat oleellisesti draamatyöpajaan. Jos ohjaajan energiat ovat kovin alhaalla, voi olla turhaa yrittää tehdä draamaharjoitteita. Onnistuakseen ne nimittäin vaativat ohjaajan täyden mielenkiinnon ja innostuksen. Myös ryhmän yksittäisten osallistujien mielialaa pitäisi pystyä lukemaan ja sen mukaan valita harjoitteet. Tämän draamaohjaaja oppii kokemuksen kautta. (Owens & Barber 2002, 42.)

Joissain ryhmissä draamaohjaaja ei voi vaikuttaa ryhmän huonoon ilmapiiriin, oli hän miten hyvin tahansa valmistautunut. Tällöin kannattaa muistaa, että 10 minuuttia hyvää työskentelyä on parempi kuin 40 minuuttia väkisin puurtamista. Tavoitteistaan on joskus annettava periksi. Ketään ei voi myöskään pakottaa draamatyöskentelyyn. Draamaohjaajan on osattava olla itselleen armollinen ja uskottava asiaansa. (Owens & Barber 2002, 43.)

Työpajoissa työskennellessä pyrin kiinnittämään huomiota siihen, miten itse toimin. Pyrin olemaan pajoissa innostunut ja kannustava. Tavoitteeni oli myös luoda omalla esimerkillä

tilaan ilmapiiriä, jossa osallistujien on helppo osallistua haluamallaan tasolla, eikä heidän tarvitsisi pelätä epäonnistuvansa. Toiminnan aikana yritin lukea ryhmää ja aistia, mitä ryhmä ja sen yksilöt mahdollisesti tarvitsisivat saadakseen draamatyöskentelystä hyvän kokemuksen.

3.2.2 Draamasopimus

Draamatyöskentelyn peruslähtökohta on tehdä draamasopimus kaikkien osallistujien kesken ennen työskentelyn alkamista (Owens & Barber 2002, 10). Draamasopimus syntyy, kun ohjaaja ja ryhmä sopivat jonkun asian tekemisestä yhteisillä pelisäännöillä (Heikkinen 2004, 92). Draamasopimuksessa paitsi selvitetään, mitä pajassa tullaan tekemään, myös kerrotaan pajaan liittyviä käytännönasioita, kuten pajan kesto ja mahdolliset tauot (Korhonen 2001, 118). Työskentelyn tavoitteet on hyvä sisällyttää jo draamasopimukseen niin, että sekä ohjaaja että osallistujat ovat yhteisymmärryksessä siitä, mihin pyritään (Owens & Barber 2002, 13).

Lyhytaikaisen, yhtä kertaa varten tehtävän sopimuksen tarkoitus on antaa omistusoikeus draamaan. Yhdessä voidaan tehdä toiminnan muotoon ja sisältöön liittyviä päätöksiä. Sopimuksessa sitoudutaan yhteiseen toimintaan. (Heikkinen 2004, 92.) Osallistujilla tulisi olla tunne siitä, että heidän ajatuksensa halutaan kuulla ja niillä on merkitystä (Korhonen 2001, 119; Owens & Barber 2002, 11).

Työpajojen draamasopimuksessa pyrin luomaan luottamuksellista ja sallivaa ilmapiiriä. Ehdotin, että kaikki saavat olla juuri sellaisia kuin ovat, eikä tarvitse olla mitään muuta. Ehdotin sitä, että kun yksi puhuu, niin muut kuuntelevat. Näin kaikki tulisivat kuulluiksi. Kerroin myös, että työpajassa ei ole oikeita tai väärä vastauksia, eikä työpajassa voi epäonnistua.

Draamasopimus voi olla sopimus käyttäytymissäännöistä. Voidaan sopia, että työskentelystä voi jäädä pois, jos siltä tuntuu, mutta sen tulee tapahtua muiden työskentelyä häiritsemättä. (Heikkinen 2004, 93–96.) Sopimus myös mahdollistaa työskentelyn pysäyttämisen ja siitä keskustelun ongelmatilanteissa (Owens & Barber 2002, 10).

Monet draamatyöskentelyä hankaloittavat tekijät liittyvät toimivan ryhmän keskinäisiin sekä osallistujien ja ohjaajan välisiin suhteisiin. Mikäli ryhmän sisällä tai ohjaajaa kohtaan on luottamuspula, on todennäköistä, että draamatyöskentely on haastavaa. Usein luottamuksen syntyminen vaatii aikaa ryhmän kanssa. Luottamuksen puute voi estää draamatyöskentelyn

täysin. Draamasopimuksessa olisi hyvä neuvotella luottamukseen liittyvistä asioista ja tarpeen tullen palata siinä sovittuihin sääntöihin. (Owens & Barber 2002, 42.)

Koska työskentelin kunkin ryhmän kanssa vain kerran ja verrattain lyhyen ajan, oli mahdotonta ottaa aikaa luottamuksen syntymiselle. Mikäli ryhmän jäsenellä oli minua kohtaan luottamuksen puute, pyrin lähestymään tätä henkilöä varovaisemmin kuin muita. Yritin yhtä paljon ottaa kontaktia häneen ja suhtautua muutenkin täysin samalla tavalla, mutta pyrin kunnioittamaan hänen omaa tilaansa sekä fyysisesti että henkisesti. Kun havaitsin luottamuksen puutetta ryhmäläisten kesken, yritin toimia yhdistävänä tekijänä esimerkiksi etsien samankaltaisuuksia puheenvuoroista ja vetämällä niitä yhteen.

Draamatyöskentelyä refleктоitaessa on oleellista pohtia, oliko draamasopimus molemmin puolin tyydyttävä (Owens & Barber 2002, 44). Tämän vuoksi työpajaa vetäessä otin tavaksi draamasopimusta esitellessäni kysyä osallistujilta, kuulostavatko nämä ehdotukset järkeviltä. Jos ryhmästä joku vitsilläkin vastasi kieltävästi, pyysin häntä perustelemaan mielipiteensä. Lopulta tämä eri mieltä oleva myöntyi aina yhteiseen sopimukseen. Halusin, että sopimus on yhdessä hyväksytty: kaikki sopijapuolet ovat siihen tyytyväisiä. Näin osoitin heti pajan alussa, että asioista voidaan keskustella. Niistä voidaan olla eri mieltä, mutta keskustelemalla voidaan päästä kompromissiin.

3.2.3 Työpajaan valmistautuminen

Lähtökohtana soveltavassa teatterissa on avata ja laajentaa tekijöiden kokemusta, sekä kannustaa osallistujaa uusiin näkökulmiin ja omiin tulkintoihin. Työpajat vaativat huolellisen valmistautumisen ja suunnittelun etukäteen. Mutta vaikka suunnittelu on tärkeää, pitää muistaa, että kaikki ryhmät ovat erilaisia, joten on oltava hereillä ja valmiina soveltamaan suunnitelmaa käytännössä. Hyvä suunnitelma edesauttaa siinä, että toiminnalla on selkeä suunta ja tavoitteet. (Haapalainen 2010.)

Työtavat ja tekniikat luovat työpajan rungon, mutta niiden pitää pystyä elämään pajan ja osallistujien mukana. Pajan, jossa harjoitukset toteutetaan mekaanisesti peräkkäin, syvällisempi anti voi jäädä ohueksi. (Owens & Barber 2002, 25.)

Lähdin suunnittelemaan työpajoja tiedostaen, että työpajassa työskentelyyn käytettävä aika on lyhyt. Halusin, että osallistujat saavat pohtia omaa suhdettaan teemaan, ja että sitä

käsiteltäisiin toiminnallisesti. Teeman käsittelyn edellytys on mielestäni osallistujien keskittymisen kohdistaminen olennaiseen. Keskittymiskyky voidaan nähdä avaintekijänä kykyyn harjoittaa ja kehittää eri ilmaisun osa-alueita, kokonaisilmaisua (Toivanen 2002, 54). Työpajan alussa pidetyt lämmittelyharjoitteet edesauttavat keskittymistä.

Draamassa oppiminen on tekemällä oppimista henkilökohtaisen panoksen kautta. Opettajalla on oltava erilaisia taitoja ja keinoja, joilla abstrakti tieto saadaan muutettua konkreettisiksi kokemuksiksi. (Heikkinen 2004, 45.) Pyrin kuitenkin pitämään työpajan sisällön itselleni selkeänä. Tiedostin, että lyhyessä ajassa ei kannata yrittää tarkastella liian montaa asiaa, vaan keskittyä esimerkiksi yhteen olennaiseen (Owens & Barber 2002, 23).

Draamaohjaajan on tiedostettava koko ajan ryhmän toiminnan suunta ja tarpeen tullen puututtava siihen. Joskus on puututtava tempoon, rytmiin. Joskus täytyy vaihtaa kokonaan työtapaa, jos tuntuu, että valittu tapa ei toimi ryhmälle. On oltava valpas ja ennen kuin kokemusta ryhmistä ja niiden aistimisesta on kertynyt, on uskallettava kokeilla, mikä voisi toimia. Joskus on parempi olla puuttumatta ollenkaan työskentelyyn. (Owens & Barber 2002, 37.)

Lähdin työpajoihin sillä asenteella, että olen valmis mukautumaan ryhmästä aistimieni tarpeiden mukaan. Olosuhteisiin mukautuminen ja ryhmän kuunteleminen helpottui kokemuksen kautta, ja osaltaan kävin näitä ajatuksia läpi aina kehittäessäni pajan rakennetta seuraavaa työpajaa varten. Mukautuminen ja läsnäolo helpottuivat todennäköisesti sen vuoksi, että tunsin oloni rentoutuneemmaksi mitä enemmän työpajoja oli takana. Aloin luottaa omaan toimintaani ja siihen, että kun olen aidosti läsnä osallistujien kanssa, huomaan, mikäli jokin asia tai harjoitus ei toimi. Työpajaohjaaja voi kommunikoida osallistujien kanssa aivan samalla tavalla kuin ihmiset kommunikoivat normaalissa arkipäivässä.

Draaman parissa työskennellessä ei aina ole selvää, että työskentely olisi merkityksellistä ja kehittävä. Paljon on kiinni opettajan draaman tajusta ja pedagogisesta pätevyydestä. Draama ei siis itsessään takaa vielä oppimista, vaan se, mitä ja miten opitaan, riippuu opettajan ohjauksesta. Draamaopettaja on vastuussa siitä, että työskentely on päämäärätietoista ja tavoitteellista. (Heikkinen 2004, 33–46.)

Draamatyöskentelyä refleктоitaessa on olennaista pohtia, olivatko vetäjän tavoitteet tarkoituksenmukaisia. On mietittävä, mikä itseä työskentelyssä kiinnostaa, sillä jos ohjaaja ei itse ole kiinnostunut aiheista, tuskin ovat osallistujatkaan. (Owensin & Barberin 2002, 44.)

Lähtökohtanani oli, että olen kiinnostunut osallistujien ajatuksista ja haluan oppia yhdessä heidän kanssaan. Perustelin itselleni tavoitteeni ja suunnitelmani, joten arvioin, että työpajasuunnitelmani oli tarkoituksenmukainen.

Ryhmän jäseniin on kiinnitettävä huomio positiivisella tavalla. Sellaisille, jotka häiritsevät draamatyöskentelyä, voidaan antaa vaihtoehtoisia tehtäviä. Joskus yksittäisen häiriötekijät sulkeminen pois ryhmästä on ainoa keino estää tätä pilaamasta muiden työskentely. Toisaalta draamatyöskentely saattaa tuottaa häirikölle myönteisiä, kannustavia ryhmäkokemuksia. Draamatyöskentelyn hienous on siinä, että on runsaasti neuvottelumahdollisuuksia. (Owens & Barber 2002, 42.)

Tiedostin lähtiessäni työstämään pajan rakennetta, että osallistujissa voi olla lapsia, joilla voi olla kotoa opittuja, rasistisia käyttäytymismalleja. Joukossa voi myös olla sellaisia, joita ei aihe tai käsittelytapa kiinnosta, jolloin he kokevat kiinnostavammaksi häiritä muiden työskentelyä. En miettinyt etukäteen häiritseville osallistujille toimenpiteitä, vaan asetin itselleni haasteen – mikäli hankaluuksia ilmenee, pyrin toimimaan hetkessä siten, mikä tuntuu oikealta.

3.2.4 Työtapojen valitseminen

Tutustumisleikit toimivat jo keskenään tutuillekin lapsille. Alussa harjoitellaan toisten kuuntelemista, kontaktin ottamista, kenen tahansa kanssa työskentelyä, luottamusta, itsestään kertomista eli uskallusta, mielipiteensä kertomista, ryhmätyötaitoja, viestimistä ilman puhetta ja harmitonta mokaamista: epäonnistuminen ei ole maailmanloppu, vaan elämä jatkuu. (Puhakka 2008, 68–70.)

Harjoituksia kannattaa tehdä aluksi ilman yleisöä siten, että kaikki toimivat yhtäaikaaisesti, ja vähitellen voidaan siirtyä esittävämpään (Haapalainen 2010; Puhakka 2008, 70). Useimmille tutumpi teatterin laji on katsojien draama, jossa on eroteltu esiintyjät ja yleisö. Siksi voi olla, että sitä halutaan tehdä ensin, vaikka siihen liittyy erilaisia vahvoja panoksia ja esiintymiskammoa. (Heikkinen 2004, 101.)

Yksi ohjaajan tehtävistä on luoda ilmapiiri, jossa osallistujien on helppo kokeilla, etsiä, epäonnistua ja pohtia tehtyä. Ohjaaja tarjoaa muodon, jonka sisällä osallistujat luovat

merkityksiä. (Heikkinen 2004, 118.) Draaman sisällä tulisi olla mahdollista kokea ja kokeilla muuten kiellettyjä tai vähemmän hyväksyttyjä tunteita, tekoja ja ajatuksia (Heikkinen 2004, 23).

Draamatyöskentelyssä pyritään etsimään useita vaihtoehtoja ja tulkintoja ongelmiin ja muihin tapahtumiin. Voi olla, että löydetään monia ratkaisuja, tai ei yhtään. Tärkeintä kuitenkin on, että on mietitty monia erilaisia vaihtoehtoja. Draaman avulla voidaan turvallisesti kokeilla erilaisia ajattelutapoja, joista saattaa löytyä jotain käyttökelpoista myös ulkopuoliseen maailmaan. (Heikkinen 2004, 117.)

Koska työskentelin vain kerran kunkin ryhmän kanssa, oli koko tutustumiskaari hoidettava mikrokoossa. Valitsin työpajaan harjoitteita, jotka tähtäsivät esimerkiksi toisten kuuntelemiseen, ryhmätyötaitojen kehittämiseen ja uskallukseen kertoa omia mielipiteitään. Esimerkiksi mielipiderinki-harjoitteessa, jota käytin jokaisessa pajassa osallistujat liikkuvat ringissä sen mukaan, ovatko he samaa vai eri mieltä väittämän kanssa, ja halutessaan perustelevat mielipiteensä. Tämä mahdollistaa useiden eri näkökulmien esittämisen samasta väittämästä.

Monen ryhmän kanssa koin, että olisi ollut ehdottoman tarpeellista käyttää enemmän aikaa tutustumisharjoitteisiin, jotka olisivat rentouttaneet ilmapiiriä. Ajattelin aluksi esittävien harjoitteiden rajoittamista, sillä kaikki eivät tunne oloaan mukavaksi toisten edessä esiintyessään. Jälkeenpäin ajatellen se olisi voinut toimia paremmin, koska on tutumpi teatterin tekemisen tapa.

4 TOIMINTAA IHMEMAASSA

Tässä luvussa kerron, miten matka ihmemaassa toteutui käytännössä. Kerron yksityiskohtaisesti työpajoista Vaasan alakouluissa ja tekemistäni huomioista niissä. Lopuksi pohdin Vaasan kaupunginteatterin ja omien näkemyksieni eroja yleisötyöstä, sekä mitä tekisin jatkossa toisin yleisötyöntekijän roolissa.

4.1 Työpajojen toteuttaminen

Toteutin työpajat 19.3. – 7.4. välisenä aikana viidessä Vaasan koulussa: Keskuskoululla, Huutoniemen, Isolahden, Hietalahden ja Palosaaren kouluilla. Yhdellä koululla vedin työpajan kullekin luokalle saman suunnitelman mukaan. Työpajan jälkeen reflektoin kokemuksiani ja omien huomioitteni pohjalta muokkasin pajan rakennetta seuraavia ryhmiä varten. Muilla kouluilla toteutin kaksi tai kolme noin 45 minuutin pituista työpajaa, paitsi Keskuskoululla, jossa tilaajan pyynnöstä vedin kuusi 30 minuutin pajaa. Käytän tässä ainoastaan harjoitteiden nimiä. Harjoitteiden tarkemmat kuvaukset löytyvät liitteistä (LIITE 1). Kerron jokaisen koulun kohdalla, miten työpajat etenivät, sekä teen huomioita ja pohdin oppimiskokemuksia, joita työpajoista sain.

Kunkin pajan alussa esittelin itseni sekä Ihmema Oz –esityksen, sekä yhteyteni Vaasan kaupunginteatteriin. Tämän jälkeen teimme draamasopimuksen, jossa päätettiin, että kukin saa olla sellainen kuin on, ja että kun yksi puhuu, muut kuuntelevat häntä. Tässä yhteydessä kerroin myös pajan teeman, mitä tulemme tekemään ja kuinka kauan paja kestää.

4.1.1 Suhtautuminen Ihmemaan erilaisiin maiskisiin

Ensimmäiset kolme pajaa toteutin Huutoniemen koululla. Ensimmäistä pajaa seuraamassa oli luokan oma opettaja ja työharjoittelija. Kokonaisuudessaan tämä ensimmäinen luokka työskenteli hyvin ja kuunteli ohjeita. Yleisten asioiden jälkeen aloitimme Nimiformulan. Tässä vaiheessa sekä minä, että osallistujat olimme melko jännittyneitä. Tämä harjoitus kuitenkin tuntui vangitsevan keskittymisen ja aktivoimaan, koska kaikki pääsevät heti ääneen. Harjoitukseen ei liity liikaa paineita, koska oman nimen sanominen ei vaadi keksimistä.

Seuraavana harjoitteena oli hahmojen luominen pienryhmissä. Tarkoituksena oli päästä luomaan ryhmätyönä hahmo, jolla on jokin poikkeava ominaisuus, tai jolta puuttuu jotakin. Tässä oli viittaus Ihmemaa Oz:in hahmoihin, jotka ovat merkittävästi erilaisia keskenään: yhdellä ei ole sydäntä, toisella ei ole aivoja ja kolmas haluaisi olla edes vähän rohkeampi. Hahmoja katsottaessa yleisö pääsee osallistumaan ja käyttämään mielikuvitustaan: kun yksi ryhmä näytti luomansa hahmon, kysyin yleisöltä, miten tämä hahmo voisi käyttää hyödyksi poikkeavaa ominaisuuttaan.

Hahmojen luominen takkuili vähän: ehkä ohjeistukseni olisi vaatinut itseltäni yksinkertaistamista ja lisäselvennystä. Kukaan ei kuitenkaan nurissut siitä, ettei haluaisi työskennellä jonkun muun kanssa. Opettaja puuttui jatkuvasti pienryhmien kovaäänisyyteen, mikä mielestäni oli välillä aiheetonakin, sillä mielestäni äänentaso oli varsin tavallinen tällaiseen työskentelyyn. Ymmärrän kuitenkin opettajan roolin, eikä puuttuminen ei vienyt minulta ohjaajana auktoriteettia.

Pienryhmähahmojen katselmuksessa kyselin yleisöltä, miten hahmo voisi hyötyä puuttuvasta tai poikkeavasta ominaisuudestaan. Hahmot aiheuttivat riemukkaita hetkiä, ja mietin, tuleeko erilaisuus-teema käsitellyksi osallistujien mielissä tällaisen harjoituksen kautta. Ominaisuutta hyödyntävät ehdotukset olivat niin ikään varsin huumoripitoisia, mikä on tietysti hyvä asia.

Hahmokatselmuksen jälkeen oli vuorossa mielipiderinki, jossa oppilaat pääsivät jo vähän keskittyneempään tilaan ja oikeasti miettivät ja kommentoivat väitteitä. Lopuksi kukin kirjoitti vielä lapulle ajatuksen siitä, millainen ystävä minä haluan olla. Lappuihin ei kirjoitettu nimeä, ja ne jaettiin satunnaisesti niin, että kukin osallistuja sai yhden lapun. Kukin osallistuja luki ääneen yhden mielleten ilman, että tiedettiin, kuka sen on kirjoittanut.

Seuraavalla luokalla ei ollut omaa opettajaa paikalla, mutta paikalla oli opettaja, joka seurasi koko työpajan ajan. Tämä ryhmä kuunteli todella hyvin sekä ohjeita että toisiaan. Pienryhmät saivat helposti hahmot kasaan ja mielipideringissä osallistujat kertoivat mielellään omia näkökulmiaan. Työpajan loppuun jäi vielä vähän aikaa, jolloin oppilaat saivat kysellä Ihmemaa Oz –musikaalista. Uskon, että tällainen vuorovaikutus on tärkeää yleisötyötä ajatellen: yleisö ja tekijä pääsevät suoraan kontaktiin keskenään, mikä tuo teatteria lähemmäs arkipäivää. Tässä toteutuu se jo aiemmin mainitsemani silta yleisön ja teatterin tekijän välillä, mikä on yksi yleisötyön tavoitteista.

Viimeinen veto oli luokalle, jossa paikalla ollut opettaja ei ollut luokan oma. Seuraamassa oli myös harjoittelija. Oppilaat olivat alusta asti valtavan kiinnostuneita, kuka olen. Tämä luokka oli todella aktiivinen, mutta valitettavasti aktiivisuus kohdistui aika paljon muuhunkin kuin itse aiheeseen. Jo nimiformulaharjoitteessa huomasin, että noin kuuden pojan ryhmittymä on vauhdissa hauskuuttaakseen muita.

Pienryhmäjako hahmojen luontia varten oli todella sekava. Aistin luokan rauhattomuuden, ja se tarttui myös minuun. Yritin nopeasti jakaa luokan numeroilla viiteen ryhmään niin, etteivät oppilaat vaihtelee paikkoja päästäkseen kavereiden kanssa samaan. Jaon jälkeen kukaan ei oikein tiennyt, mihin ryhmään kuului, mikä oli ihan omaa syytäni. Lisäksi oppilaat kommentoivat ryhmäjakoja: ”en suostu tekemään pelkkien poikien kanssa” ja ”tyttöjä suositaan”.

Ohjeiden kuunteleminen osoittautui erityisen haastavaksi, kun joka ryhmä herpaantui vuorollaan. Uskon, että omalla rauhallisella käytökselläni olisi ollut rauhoittava vaikutus, mutta luokan ilmapiiri sai myös minut hermostuneeksi. Ryhmät alkoivat viimein työskennellä, mutta ei kovin tavoitteellisesti. Hetken aikaa ryhmäläiset pysyivät omien ryhmänsä kanssa, mutta vähän päästä oli mahdotonta erottaa, kuka kuuluu mihinkin ryhmään.

Yksi ryhmä keksi hakea askartelukaapista rekvisiittaa, josta alkoi muidenkin ryhmien säntäily. Yhden ryhmän hiljainen tyttö, joka oli alusta asti vastahankaan, meni lopulta paikalleen istumaan, eikä halunnut enää osallistua. Oli hyvä, että hän uskalsi jäädä sivuun, mutta en ollut tyytyväinen omaan toimintaani tilanteessa. Jos olisin ollut enemmän tämän ryhmän kanssa ja saamaan ryhmän ottamaan tytön paremmin huomioon, olisi hänen kokemuksena saattanut olla parempi. Pahin virheeni jälkeenpäin ajatellen oli se, etten kysynyt, olisiko hän halunnut osallistua mielipiderinkiin ja loppupiiriin. Voi olla, ettei hän olisi enää halunnut osallistua, mutta ehkä hän olisi tuntenut tullessa huomioiduksi, mikäli olisin vielä pyytänyt häntä mukaan.

Mielipideringissä oppilaat kuuntelivat väittämät mielellään, mutta sen jälkeen alkoi aina riehuminen niin, että perusteluja oli mahdotonta kuulla. Perusteluja kuitenkin oppilaat olivat halukkaita jakamaan. Tässä päästään draamasopimuksen mahdollisuuksiin: alussahan oli yhdessä myönnetty siihen, että kun yksi puhuu, muut kuuntelevat. Moitin itseäni jälkeenpäin, etten palannut siihen, vaan siedin riehumista. Olisin voinut myös asettaa ehdon, että jos ei pysty työskentelemään sovituilla säännöillä, voi mennä sivuun seuraamaan. Tässä tilanteessa harmitti, että opettaja ei puuttunut asiaa, mutta nyt ajatellen se oli äärimmäisen hyvä

oppimiskokemus. Usein, kun draamatyöpajaa ohjataan, läsnä ei ole muita vastuuhenkilöitä, kuten luokan opettajaa. Ohjaajan täytyy itse ratkaista ongelmat ryhmän kanssa.

Väittämään ”joskus erilaisuus on pelottavaa” eräs tummaihoisen poika vastasi, selvästi testaten minua, että kyllä se pelottaa, jos tulee pimeällä kujalla joku iso neekerimies vastaan. Olin ennalta miettinyt, että tällaisia vastauksia saattaa tulla. En häkeltynyt, jätin kommentin omaan arvoonsa. Se jäi harmittamaan, että en siinä tilanteessa tullut avanneeksi kysymystä kaikille: onko ihon värillä väliä, vai voisiko valkoinenkin mies olla pelottava tässä yhteydessä. Uskon, että hänen tarkoituksensa oli testata, moitinko häntä kielenkäytöstä. Ajattelen asian niin, että jos pyrin sallimaan ja kannustamaan omiin mielipiteisiin, miksi olisin puuttunut erityisesti tähän. Kenties tämän kommentin hyväksyminen sai jonkin ajatusketjun aikaan pojan päässä.

”Millainen ystävä minä halua olla” –lappuja ei ehditty kirjoittaa, mutta sen sijaan loppuringissä kyselin hyvän ystävän ominaisuuksia. Oppilaat vastasivat sekä asiallisesti että leikkimielisesti, mutta loppua kohden ehkä kuuntelivat vähän enemmän myös muiden vastauksia. Pajan jälkeen yksi poika, ei pahin häirikkö, mutta ei kovin keskittynytkään työskentelijä, jäi juttelemaan minulle haaveestaan elokuvien tekemisestä. Koin tämän onnistumiseksi. Vaikka pajan sisältö tai työskentelytavat eivät olisi niin kiinnostaneet poikaa, koki hän kuitenkin, että olen lähestyttävissä, ja että hän voi jakaa unelmansa kanssani. Jonkinlainen vuorovaikutus välillemme oli syntynyt.

4.1.2 Seuraa Keltaista tiilitietä – pidä tavoitteista kiinni

Vaasan Keskuskoululla vedin kuusi lyhyttä kolmenkymmenen minuutin työpajaa. Koululla oli menossa monikulttuurisuusteemaviikot, joihin pajan teema erilaisuuden kunnioittaminen ja ystävyys soveltuivat erinomaisesti. Pajoihin osallistuivat koulun viides- ja kuudesluokkalaiset. Pääsääntöisesti ryhmät toimivat erinomaisesti ja saivat aikaan hyvää pohdintaa ja huomioita. Alussa sovittiin, että yksi puhuu ja muut kuuntelevat. Sopimukseen palaaminen myöhemmin pajassa toimi hiljentäjänä yllättävän hyvin. Opin sen, että kun draamasopimus kerran on tehty, siitä on järkevää pitää kiinni.

30 minuutin pajan runko oli hieman erilainen ensimmäiseen, 45 minuutin pajaan verrattuna. Huomasin, että tämän pajan rakenne toimi itse asiassa paremmin kuin ensimmäinen. Itseni ja

työpajan esittelyn, sekä draamasopimuksen jälkeen tehtiin sama Nimiformula kuin ensimmäisessäkin suunnitelmassa. Sitten osallistujat miettivät parin kanssa, mitä samaa ja mitä erilaista heissä on. Tämän jälkeen pohdittiin mielipideringissä väittämiä, joita oli hieman vähemmän kuin ensimmäisessä pajassa. Lopuksi oppilaat kirjoittivat pienryhmissä paperille kolme ominaisuutta, jotka hyvällä ystävällä on. Nämä paperit kiinnitettiin seinälle kaikkien nähtäväksi.

Nimiformula näytti vangitsevan nämäkin ryhmät tehokkaasti alussa. Samoin hyvin toimi parin kanssa samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien pohdinta. Osallistujille on matalampi kynnyks osallistua, kun ainoastaan pari on kuulemassa. Sen jälkeen on helpompi kertoa ajatuksia kaikille ääneen, kun ne on parin kanssa ensin käyty läpi. Tätä harjoitusta ei alun perin ollut 45 minuutin pajassa, mutta näiden kokemusten perusteella otan sen jatkossa mukaan suunnitelmaan.

Edellisen koulun perusteella sanoin nyt aina ennen mielipiderinkiä, että kaikkien omat mielipiteet ovat oikeita, ja että näihin väittämiin ei ole oikeita tai väärä vastauksia. Keskiiviikkona eräs tyttö nimittäin kysyi, onko väittämiin oikeat vastaukset. Tänään yhden vedon jälkeen sain osallistujalta suoraa palautetta: eräs tyttö tuli sanomaan, että piti pajasta paljon, koska sai sanoa omia mielipiteitään, ihan mitä itse ajatteli. Se lämmittää, kun tuntee, että joku saa hyvän kokemuksen. Myös yhdessä levottomammassa ryhmässä tuli yllättävänä kommenttina se, että joko väittämät loppuvat. Vaikka osallistujan fyysinen olemus vaikuttaa levottomalta, voi silti mieli jaksaa miettiä väittämiä. Ilmiselvästi muiden mielipiteet koettiin mielenkiintoisiksi.

Kokonaisuudessaan päivästä jäi positiivinen olotila, ja tuntui, että oppilaat oikeasti pohtivat annettuja aiheita. Ohjeistuksen selkeyteen pitäisi vielä kiinnittää huomiota. Esimerkiksi etukäteen tulisi oppilaille kertoa, että heidän listauksensa päätyvät seinälle näyttelyksi, etteivät he sotke lappujaan. Tämän oivalsin heti ensimmäisen ryhmän jälkeen. Pitää myös pysyä alkuperäisessä suunnitelmassa, mikäli sille on peruste. Kirjoitustehtävässä ryhmät kysyivät, voivatko he kirjoittaa niin monta ominaisuutta hyvälle ystävälle kuin mieleen tulee, vai kirjoittavatko he vain kolme. Nyt ryhmät kirjoittivat niin monta kuin keksivät, mutta ymmärsin pajan jälkeen, että kun pienryhmien pitää päästä kompromissiin, mitkä ovat kolme tärkeintä, heidän tulee keskusteltua enemmän.

Harmillista suurissa ryhmissä ja vähässä ajassa on se, että kaikkia ei pysty ottamaan huomioon erikseen. Haluaisin huomioida jokaista osallistujaa erikseen edes vähän aikaa. Esimerkiksi

mielipideringissä tulee helposti kysyttyä sellaisilta, jotka ovat eniten äänessä ja kommentoivat mielellään. Vaikka tiedostaa, että luokassa on paljon oppilaita, on haastavaa kysellä osallistujalta, joka naamioituu kaveriporukkaansa. Ja tietysti on hienoa, että joku haluaa kommentoida oma-aloitteisesti. Oli myös sellaisia ryhmiä, jotka eivät kyselystäni huolimatta kommentoineet juurikaan. Ehkä provosoivampi kysely olisi avannut keskustelua, mutta tilanteessa en osannut kysyä oikealla tavalla.

Kuusi lyhyempää pajaa, verrattuna 45 minuutin pajoihin, tuntuivat aiheuttavan enemmän pohdintaa kuin oppitunnin mittainen työpaja. Huomasin, että pienryhmähahmotehtävä ei taida toimia. Se antaa ryhmille liikaa vapautta villiintyä ja minulle on vaikeampaa ohjata työskentelyn suuntaa. Päätin tämä perusteella kokeilla tulevissa pajoissa samaa pajan lopetusta ja jättää pienryhmähahmotehtävän pois.

Lopun kyselytekniikkaa voisi vielä kehittää, sen lisäksi, että kyselee lopuksi oliko ryhmissä erimielisyyksiä, voisi jo yhden ryhmän esittelyn jälkeen kysellä muilta, oliko ominaisuuksissa jotain, mitä he haluaisivat kommentoida. Edelleen mietin suhtautumistani ryhmän jäsenen, joka häiritsee toimintaa. Mietin, missä menee raja sille, että osallistujaa pyydetään siirtymään sivuun seuraamaan. Tämä tuntuu olevan yksi haaste onnistuneelle työpajalle, sillä vaikka haluaisi, että kaikki saavat osallistua, on myös taattava kiinnostuneille mahdollisuus keskittyä tekemiseen.

Yleensä luokan opettaja jäi seuraamaan toimintaa sivusta, mutta yksi opettaja poistui paikalta välittömästi pajan alussa, ja sanoi, että toiminnan jälkeen lähetä oppilaat takaisin omaan luokkaansa. En tiedä, johtuiko levottomuus luokan opettajan puuttumisesta, vai oliko ryhmä vain vilkkaampi kuin muut. Tässä ryhmässä oli huomattavasti enemmän etnisistä taustoista tulevia oppilaita kuin muissa ryhmissä. Osa pojista muodosti yksikön, jota ei vaikuttanut kiinnostavan kyseinen aihe, mutta he eivät häiriköineet ilkeyttään. Jokin potentiaali heistä huokui, ja kun he pääsivät lopun pienryhmätehtävässä alkuun omissa pienryhmissään, he toimivat niissä hyvin. En saanut tavoitettua heidän mielenkiintoaan, mutta tunsin, että jos olisin löytänyt oikean lähestymistavan, heillä olisi ollut paljon annettavaa pajalle.

4.1.3 Peltimiehelle sydän – ohjaaja antaa toiminnalle sykkeen

Ennen seuraavia työpajoja Isolahden koululla pohdin työpajan sisältöä – onko työpajani draamatyöskentelyä, vaikka se ei sisällä mitään esityksellistä? Voiko pelkkä toiminnallinen työpaja olla draamatyöpaja? Opinnäytetyön alussa määrittelin draaman olevan toimimista rituaalisesti merkityksellisellä tavalla tai näytelmätekstiksi, tarinan kerronnaksi (sivu 3).

Koska työpajasuunnitelma pohjautuu Ihmema Oz –käsikirjoitukseen, siihen liittyy vahvasti tarinankerronta, draamallinen teksti. Tämä teksti ei kuitenkaan tule tarinan muodossa esiin omissa työpajoissani. Tässä tapauksessa rituaalisella voidaan tarkoittaa jotain, minkä avulla esitetään näkemyksiä todellisuudesta. Halusin lisätä pajaan jotain, jolla voidaan kuvata todellisuutta, jotain, miten osallistujat kokevat, miten ihminen käyttäytyy.

Isolahden koululla toteutin uuden suunnitelman: alkuun tutut esittelyt, draamasopimus ja Nimiformula, sekä erilaisuus - samanlaisuus –paritehtävä. Siirsin mielipideringin paritehtävän jälkeen, jotta teemaa päästään pohtimaan heti aluksi. Sen jälkeen teimme pienryhmätehtävä, jossa määriteltiin kolme hyvän ystävän tärkeintä ominaisuutta. Lopuksi pyysin ryhmiä esittämään ominaisuudet muulle ryhmälle haluamallaan tavalla – ehkä he tekevät ystävyys-uutiskatsauksen tai kirjoittavat rap-tekstin, jossa ominaisuudet käyvät ilmi. Tällä harjoituksella halusin tuoda esiin osallistujien omia kokemuksia, ruokkia luovuutta ja lisätä esityksellisen elementin pajaan.

Isolahden koululla toteutin kaksi työpajaa. Ensimmäinen ryhmä ei jaksanut hirveästi pohtia väittämiä – vain joitakin kommentteja tuli ystävyteen ja erilaisuuteen liittyen. Tuntui, että sain kuitenkin omalla kannustavalla suhtautumisellani, hyväksymällä ja kiinnostumalla kommentteista lisättyä uskallusta sanoa mielipiteitään ääneen.

Draamasopimuksen tekeminen kummankin ryhmän kanssa oli helpointa tähän mennessä. Yksi puhuu, muut kuuntelee –ajatus hyväksyttiin yksiaanisesti. Aikaisemmissa ryhmissä on ollut melkein aina joku, joka ensin kokeeksi sanoo, ettei ole asiasta samaa mieltä. Kummassakin ryhmässä tänään oli todella hyvä kuuntelutaito. Ehkä olin itse oppinut vaatimaan paremmin yhdessä sovitun säännön noudattamista.

Toinen paja oli luokalle, jossa enemmistö oli poikia. Suurin osa pojista oli aktiivisia ja innolla mukana toiminnassa. Luokan tytöt olivat todella arkoja, eivätkä juuri puhuneet tai kommentoineet edes kysyttäessä. Mietin jälkepäin, mikä olisi ollut kannustin, että he

olisivat uskaltaneet enemmän antautua tehtävään. Olisivatko he tarvinneet enemmän lämmittelyä ja hassuttelua tai pidemmän työskentelyajan luottamuksen saavuttamiseksi. Tyttöillä tuntui olevan yhteinen henki, mutta poikien kanssa työskennellessä kommunikointi aiheutti suuria ongelmia.

Pienryhmätehtävää varten jaoin aina oppilaat ryhmiin niin, että vieruskaverit eivät mene samaan ryhmään. Tässä pajassa kolmessa ryhmässä oli yksi tyttö ja useampi poika. Yhteen ryhmään tuli vain kolme jäsentä, joista tyttö oli todella arka ja hiljainen. Hänen oli vaikea vastata minulle tai ylipäänsä katsoa silmiin. Ryhmän toista poikaa ei vaikuttanut draamatyöskentely kiinnostavan ja hän osoitti sen selkeästi. Ryhmän kolmas jäsen, toinen poika yritti kovasti ehdottaa ja antaa ideoita saamatta mitään vastakaikua. Tosin tälle tytölle hän ei edes kohdistanut ehdotuksiaan.

Kutsuin hajanaisen ryhmän yhteen istumaan. Kävin ryhmän kanssa läpi tehtävänannon, ja muistutin, että ryhmätehtävässä kaikkien ryhmäläisten tulee olla tyytyväisiä päätöksiin. Kysyin kultakin jäseneltä, miten he haluaisivat tuotoksensa esittää. Jos mitään vastausta ei tullut, ehdotin jotakin. Kun päästiin yhteisymmärrykseen siitä, että luetaan sanat läpi, ryhmän itseohjautuvuus lisääntyi. Ryhmä äänesti, kuka lukee sanat. Selvyttä siihen ei tullut, joten päätettiin, että kukin lukee yhden sanan, ja koska sanoja oli neljä, tämä aktiivisin poika lupasi lukea kaksi sanaa.

Toisessa ryhmässä oli kaksi ideanikkaria, mutta yhden esittämiä ideoita ei ymmärretty. Molemmat ideanikkarit ajoivat omaa ideaansa kuuntelematta toista tai olematta valmiina tekemään kompromissia. Ryhmän kaksi muuta jäsentä, yksi tyttö ja yksi poika jäivät sivummalle – ehkä kuuntelivat, mutta eivät juuri osallistuneet. Kävin tämänkin ryhmän kanssa läpi keskustelun, että kunkin tulee saada äänensä kuuluviin. Kummassakin ryhmässä pyrin korostamaan myös sitä, että jos sanoo ”ei” jonkun idealle, on itse oltava valmis antamaan tilalle toinen.

Kaksi muuta ryhmää toimivat varsin hyvin. Kolmas ryhmä sanoi ensin, että tekee uutiskatsauksen. Vaikka muoto ei ehkä välittynyt esityksestä kovin vahvasti, ryhmä toimi yhteen ja uskon, että kaikki saivat tasa-arvoisen osallistumisen toimintaan.

Neljännessä ryhmässä oli yksi selkeä johtaja, joka ei ollut negatiivisessa mielessä dominoiva. Jälkeenpäin kuulin, että hän harrastaa tanssia ja ilmaisutaitoa, mikä näkyi työskentelyssä. Tällä osallistujalla oli heti ideoita, joista pirskahteli innokkuus. Innostus teki hyvää muulle ryhmälle

- nähdäkseni etenkin pienryhmän ainoalle tytölle, joka aikaisemmissa tehtävissä oli ollut varsin ujo. Ryhmän esityksessä hän oli kuitenkin tärkeässä roolissa – pojat tanssivat, kun tyttö luki tai rappasi heidän tekstinsä – ja näytti nauttivan siitä.

Tämän työpajaryhmän kanssa aikaa jäi vielä kierrokselle, jossa kukin sanoi yhdellä sanalla, mitä pajasta jäi mieleen. Ryhmästä nousi muutamia ystävä-sanoja, pari pakollista ”emmä tiedä” –kommenttia, erilaisuutta ja sitä, että oli hauskaa. Pari poikaa halusi vielä kierroksen jälkeen kertoa toiset mieleen tulleet sanat, jotka olivat selvästi jo prosessoidumpia. Jos ensimmäisen kierroksen sanat olivat olleet muita hauskuuttavampia, näissä oli selkeästi jo enemmän pohdintaa.

Työpajat opettivat, että yksi ohjaajan tehtävistä on toimia kannustajana yleisesti, ja tässä tapauksessa etenkin pienryhmien työskentelyssä. Mikäli pienryhmä ei ala toimia itsenäisesti, ohjaajan on keksittävä keinoja saada kaikki ryhmän jäsenet mukaan yhteiseen toimintaan. Joskus ohjaajan on itse ehdotettava toimintatapoja, joihin ryhmän jäsenet voivat tarttua ja työstää niitä eteenpäin. Ohjaajan tulee toimia linkkinä ryhmäläisten välillä.

4.1.4 Variksenpelätin ja leijonat – ohjaajalle aivotyötä, osallistujille rohkaisua

Isolahden koulun pajojen jälkeen olimme pitäneet teatterin markkinointi- ja viestintävastaavien kanssa palaverin, jossa sovimme, että lisään Ihmemaa Oz –viittauksia pajan oheen. Otin työpajoihin mukaan esityksen julisteen, jonka avulla aioin kertoa hieman henkilöhahmoista ja juonesta. Näin luokkiin jäisi myös muisto työpajasta ja esityksestä, mihin paja liittyi.

Työpajan oli muuten rakenteeltaan sama kuin edellinen, mutta lisäsin pienryhmätehtävän esittelyyn viittauksen Oz:iin. Tehtävänä oli edelleen kirjata kolme hyvän ystävän ominaisuutta, mutta ne tulisi esitellä Ihmemaa Oz:in tavalla. Ohjetta avasin vielä kertomalla, että mikä tahansa on siis mahdollista, koska kyse on ihmemaasta, vain mielikuviutus on rajana. Ehdotin, että julisteessa esiintyviä hahmoja voi käyttää myös apuna ideoinnissa.

Vedin kolme työpajaa Hietalahden koululla. Kaksi ensimmäistä ryhmää oli jo käynyt katsomassa Ozin, joten koin tarpeettomaksi esitellä sitä – sen sijaan kyselin, mitä osallistujat muistivat esityksestä. Ensimmäinen ryhmä oli kokonaisuutena melko aktiivinen: oli pari poikaa, jotka kommentoivat enemmän ja pidemmin, ja joiden ajatus saattoi kulkea hieman

pidemmän matkan perille päästäkseen. Minusta oli tärkeää olla keskeyttämättä ja kuunnella osallistujien ajatukset loppuun. Joidenkin puheenvuorojen jälkeen pyrin yksinkertaistamaan kommentteja niin, että kaikki ymmärtäisivät keskeisen sisällön.

Tuntui, että osallistujat olivat kiinnostuneita aiheesta ja draamatyöskentelystä. Yritin kysellä tasapuolisesti kaikilta, vaikea silti sanoa, tulivatko kaikki kuulluiksi. Ryhmä kuunteli melko hyvin muita, mutta kaikki eivät halunneet kommentoida mitään väittämiä mielipideringissä. Olisi ollut rikastuttavaa, että muutkin kommentoivat kuin samat henkilöt. Olisin voinut vielä aktiivisemmin asettaa kysymyksiä ja nimenomaan eri tavoin, eri reittejä, jopa johdatella johonkin suuntaan, yrittää provosoida.

Toisen työpajan pidin erityisluokalle, jossa osallistujia oli seitsemän. Luokassa oli oppilaiden lisäksi kolme opettajaa. Suurinta osaa osallistujista aihe tuntui kiinnostavan, mutta lähtökohtaisesti osalla ryhmäläisistä oli hankaliakin keskittymisvaikeuksia, joten vaikea sanoa, kiinnostiko se heitä. Ehkä yhteiset pelit olisivat toimineet paremmin kuin mielipiderinki, jossa pitää keskittyä kuuntelemaan.

Kaikki eivät halunneet kommentoida väittämiä, eivätkä oikeastaan tulleet kuulluiksi – mielipideringissä olin kysynyt kaikilta muilta kommentteja, mutta huomasin yhden pojan olemassaolon vasta, kun opettaja kysyi, haluaisiko hän kommentoida. Muut, häiritsevästi käyttäytyvät, olivat vieneet kaiken huomion. Tämä harmitti minua pitkään jälkeenpäin. Miksi edelleen joku jää aina huomaamatta, vaikka tiedostaa kaikkien huomioimisen tärkeyden?

On vaikeaa arvioida, kuuntelivatko oppilaat toistensa kommentteja, sillä yleisilmapiiri oli rauhaton. Pienryhmätehtävä osoittautui erittäin haastavaksi, koska ryhmäläisillä ei ollut kykyä kuunnella toisia, tai toisaalta kommentoida toisten ideoita. Ryhmätehtävät olivat vahvasti opettajavetoisia. Jotain esityksellistä kuitenkin saatiin kasaan molemmilta ryhmiltä. Toisella ryhmällä ei ollut mitään valmiina minuuttia ennen esitysten aloittamista, mutta yhtäkkiä, improvisaation kautta, tuli loistava idea, mikä sitten käytettiin. Pienryhmä ei päättänyt sitä yhdessä – kaksi aktiivisinta loivat sen, mutta ryhmätoiminnallisesti edistysaskel oli se, että aluksi tämä kaksikko oli ollut vahvasti erimielisyyksissä ja yhtäkkiä he yhdessä keksivät mainion, lyhyen esityksen.

Kolmannen ryhmän opettaja ei tuntunut olevan erityisen kiinnostunut mistään, ja väitän, että se vaikutti luokan ilmapiiriin. Alussa hän ilmoitti luokalle, että joka ei osaa käyttäytyä, lentää ulos. Mitään muuta hän ei oikeastaan sanonut, ei minulle eikä luokalle. Aikataulua kysyessäni

hän sanoi, että aikaa on kaksinkertaisesti aikaa kuin minulle ilmoitettu. Tuntui, että häntä ei vain huvittanut itse tehdä oppilaiden kanssa mitään. Mietin, tarttuuko tällainen asenne opettajasta oppilaisiin.

Oli oppilaita, joita draamatyöskentely ei kiinnostanut. Toiset eivät uskaltaneet tai halunneet sanoa ajatuksiaan ääneen, toiset eivät keskittyneet ohjeistukseen tai tekemiseen. Pirstävää oli kuitenkin yksi tyttö, joka kertoi olevansa osaksi kuuro, ja että hänellä on implantti, joten hän pystyy kuitenkin kuulemaan. Hän kommentoi useita väittämiä, ja hänellä olikin hyviä ajatuksia, jotka pyrin kaiuttamaan huolellisesti, koska välillä hänen puheestaan oli hieman vaikeaa saada selvää.

Minusta tuntui, että pystyin lukemaan erityisesti pienryhmien tilanteita ja puuttumaan työskentelyyn niin, että ryhmä saa yhteisen ideoinnin käyntiin. Joissain ryhmissä oli kuitenkin muutamia osallistujia, jotka haittaavat muiden työskentelyä. Yhden pienryhmän kanssa en kokenut onnistuvani. Ryhmässä oli kaksi tyttöä, jotka eivät osallistuneet mitenkään, yksi poika, joka riehui omiaan, eikä myöskään osallistunut. Yksi poika selitti omia, runsaita ideoitaan, joita kukaan ei kuunnellut, tai joihin kukaan ei tarttunut. Ryhmän kolmatta poikaa selkeästi harmitti ryhmänsä käytös. Hän olisi halunnut työskennellä yhdessä, mutta ei jaksanut taistella vastaan, ja niinpä tyytyi olemaan hiljaa sivussa. Yritin saada ryhmän toimimaan ehdottamalla erilaisia tapoja, mutta aina, kun palasin takaisin ryhmän luo, oltiin lähtöpisteessä.

Esitykset olivat keskeneräisiä, kun ne katsottiin. Se ei tietenkään haittaa, vaan tärkeintä on, että jokainen ryhmä pääsi esittämään jotain, ja jokaiseen esitykseen keskityttiin yksi kerrallaan. Siitä pidin ehdottoman tarkasti huolta, että kun joku ryhmä esittää, muut keskittyvät pelkästään siihen. Näiden työpajojen jälkeen jäi mietityttämään erityisesti osallistujien omistajuus pajaan ja tehtävien, esimerkiksi esitysten purkaminen.

4.1.5 Pahan noidan sulattaminen – onnistumisen kokemuksia

Hietalahden koulun pajan jälkeen mietin, miten saisin lisättyä osallistujien omistajuutta työpajaan. Työpajat etenivät minun ennalta suunnittelemani rakenteen mukaan, eivätkä osallistujat voineet esimerkiksi tarttua johonkin heitä kiinnostavaan asiaan ja tutkia sitä pidempään. Päätin jättää viimeisestä tehtävästä ”millainen on hyvä ystävä?” –kysymyksen pois. Vaihdoin tehtävänannon sellaiseksi, että pienryhmät valitsevat mielipideringistä yhden

kiinnostavan asian, joka jäi mieleen. Sen pohjalta he muodostavat ryhmänä patsaan, liikkumattoman kuvan. Yleisöltä voisin sitten kysyä, mitä he näkevät patsaskuvassa, ja siitä saadaan erilaisia tulkintoja.

Palosaaren koululla toteutin kaksi työpajaa. Lähtökohta oli aikaisempia työpajoja helpompi sen takia, että osallistujia oli huomattavasti vähemmän kerrallaan. Näissä luokissa oli kummassakin noin viisitoista oppilasta aikaisemman 20 – 25 oppilaan sijaan.

Ensimmäisessä luokassa oli hyvää energiaa. Tuntui, että energia kohdistui käsiteltävään aiheeseen, mikä oli positiivista. Pajan alussa oli edelleen Ihmemaata Oz:in esittely ja lisäksi lämmittelyharjoitukseksi Hedelmäsalaatin, jossa käytimme ryhmäjakoihin hahmojen nimiä. Teimme draamasopimuksen, josta olimme kaikki yhtä mieltä. Pidin pajassa melko tiukasti huolta siitä, että muut kuuntelevat, kun yksi kommentoi. Tuntui, että minä olin oppinut tavan innostaa ja olla uuden ryhmän kanssa

Molemmissa luokissa oli mielenkiintoisia huomioita mielipideringissä. Ensimmäisessä pajassa jopa aiheutui hieman väittelyä ja keskustelua oppilaiden välille. Olisi ollut todella mielenkiintoista jatkaa keskustelua pidemmälle, mutta ajan rientäessä sanoin, että he voivat pienryhmätehtävässä keskustella näistä lisää. Ensimmäisen luokan patsaita tarkastellessa yksi ryhmä oli tehnyt Ihmemaata Oz –julisteen hahmot. Purkaessa yleisö nimesi hahmot, ja minua jäi harmittamaan, etten pyytänyt mitenkään linkittämään sitä teemaan tai aikaisempaan tehtävään. Näin purkaminen jäi vain arvailuksi, ketä hahmoja kukakin esittää. Kahden muun patsaskuvan purkamisessa sen sijaan oli aiheeseen liittyviä havaintoja.

Toisen ryhmän kuvat olivat varsin tehokkaita ja niitä kommentoitiin mielellään. Erityisesti fyysinen väkivalta ja syrjintä nousivat esiin kuvissa. Yksi huomio pienryhmätöissä oli se, että syntyi sattumalta yksi poikaryhmä, jonka jäsenet ilmeisesti tulivat hyvin toimeen keskenään. Tältä ryhmältä syntyi erittäin vaikuttava ja monipuolinen kuva. Nyt mietinkin, onko aina aiheellista jakaa ryhmät niin, että kaverit eivät pääse samaan ryhmään. Erityisesti tällaisessa kertaluontoisessa työskentelyssä tuntuu, että ryhmän toimiminen ja aiheesta keskustelu olisi tärkeämpää kuin se, että kaikkien kanssa pitää pystyä työskentelemään. Jos saman ryhmän kanssa toimisi pidempään, silloin ryhmien vaihtelevuus olisi tärkeämpää. Toisaalta joskus ryhmät pysyvät paremmin aiheessa, jos ei ole parasta kaveria, jonka kanssa pelleillä.

Toisessa vedossa en onnistunut eliminoimaan häiriötekijöitä. Olen olettanut työpajoissa, että on itsestäänselvyys, että puhelimesta ei ole ääniä koulupäivän aikana. Nyt yhdellä oppilaalla

soi puhelin. Se oli jokin tärkeä asia, ja hän kävi hoitamassa sen oven ulkopuolella. Toinen keskeytys oli pienryhmätehtävien katsomisen alkaessa: rehtori tuli hakemaan yhtä poikaa oven ulkopuolelle. Kolmas häiriö tapahtui vielä, kun yksi luokan pojista tuli luokkaan, ilmeisesti puhuttelusta. Yllätyksekseni mikään näistä häiriötekijöistä ei keskeyttänyt työskentelyä täysin, tai ainakin se jatkui yhtä intensiivisesti kuin aiemmin. Onneksi keskeytykset tapahtuivat juuri sellaisissa kohdissa, missä ne eivät haitanneet työskentelyä. Uskon myös omalla asennoitumisellani olevan merkitystä: pidin oman fokukseni työskentelyssä ja selitin rauhallisesti uudestaan seuraavan tehtävän ohjeistuksen.

Edellä kuvatuissa kahdessa pajassa tuntui, että kyselin tasapuolisemmin kaikilta verrattuna aikaisempiin pajoihin. Kysyin sellaisiltakin henkilöiltä, jotka eivät halunneet kommentoida, mutta en heti antanut periksi, vaan esimerkiksi toistin väittämän. Usein itsellenikin on käynyt niin, että väittämää ei enää muista pohdiskelunsa jälkeen. Tuntui voitokkaalta jo se, että osallistuja sanoi vain, että on samaa tai eri mieltä.

Otin kummankin pajan loppuun yhdellä sanalla, mitä jäi mieleen pajasta. Joissakin pajoissa kokoava loppu jäi tekemättä, kun aika loppui, ja niistä jäi itsellekin irrallinen olo. Se, että lopetetaan rinkiin, josta aloitettiin, tuntuu hyvältä. Siinä voi katsoa vielä jokaista silmiin ja jokainen sanoo jotain. On tärkeää rauhoittaa loppu kaikille yhteiseksi hetkeksi.

Ensimmäisen luokan opettaja harmitteli sitä, että joillain oppilailla unohtuu viittaaminen, kun on ulkopuolinen vetäjä ja he innostuvat. Ymmärrän hänen näkökantansa, ja vaikka kuinka pedagoginen haluaisinkin olla, minulle se ei ole niin tärkeää. Paljon tärkeämmältä tuntuu se, että oppilaat kommentoivat, sanovat mielipiteitään ja tuntevat, että heidät kuullaan työpajassa.

Nämä viimeiset pajat tuntuivat kaikkein mielekkäimmiltä ja itsellekin mielenkiintoisimmilta. Uskon, että olen paitsi muuttanut pajaa parempaan suuntaan, myös oppinut itse olemaan paremmin läsnä ja oma itseni ohjatessa. Näiden pajojen pienryhmätehtävä oli mielestäni paras tähänastisista variaatioista: oppilaat valitsivat itse mielenkiintoisimman aiheen, ja tehtävä oli tarpeeksi yksinkertainen. Näitä patsaskuvia päästiin myös purkamaan koko ryhmän kesken.

Olen päässyt toimimaan verrattain monen eri kouluryhmän kanssa pienen ajan sisällä, joten ehkä jonkin lainen tuntuma on löytynyt ohjaajana. Huomaan, että olen aidosti kiinnostunut osallistujien kommenteista ja pyrin kannustamaan kaikkia. Viimeisimmissä pajoissa tuntui olevan kuitenkin suuri merkitys myös oppilasmäärällä. Pienissä ryhmissä tuntui, että on helpompi huomata jokainen osallistuva yksilö, varsinkin, kun aikaa oli rajallisesti.

4.2 Yleisötyön tavoitteita

Isolahden koululla 24.3.2014 toista pitämistäni pajoista oli seuraamassa markkinointipäällikkö. Työpajojen jälkeen pidimme palaverin markkinointijohtajan ja myynti- ja markkinointisihteerin kanssa. Pajaa seurannut markkinointijohtaja oli laittanut merkille, että oli paja kasvatuksellisesti kuinka kehittynyt hyvänsä, niin se ei aja heidän asettamiaan yleisötyön tavoitteita. Hänen mukaansa pajan tulisi sisältää enemmän markkinointia, enemmän viittauksia Ihmemaa Ozin hahmoihin ja tarinaan.

Tulimme kaikki yhdessä siihen tulokseen, että olisi ollut viisasta pitää palaveri ennen pajoja heidän tavoitteistaan, joita he työpajalla haluavat edistää. Minun tavoitteeni eivät nimittäin keskittyneet markkinointiin, vaan mahdollisimman pedagogiseen ja osallistujilleen merkitykselliseen draamatyöpajaan. Minua ei kritisoitu tai syytetty, mutta kehoitettiin miettimään, miten saisin tuotua tuleviin pajiin enemmän Ihmemaa Oz:in maailmaa ja viittauksia siihen.

Ymmärrän heidän näkökantansa siitä, että koska tämä yleisötyöpaja liittyy musikaaliin Ihmemaa Oz, tulisi sen sisältää esitykseen liittyviä elementtejä. Lähtökohtaisesti pajasuunnitelmani oli sisältänyt enemmän Ihmemaa Oz –viittauksia, mutta kehittäessäni sitä eteenpäin, olin tiputtanut esitysviittausten määrää. Toki jokaisen pajan alussa esittelin itseni ja Vaasan kaupunginteatterissa esitettävän Ihmemaa Oz:in. Koin kuitenkin ristiriitaisena sen, että olisi pitänyt keskittyä yhtä aikaa sekä markkinointiin, että fasilitointiin. Vaikka ymmärrän pointin, että oppilaiden tulisi muistaa draamahetken linkittyvän Vaasan kaupunginteatteriin, tuntui oudolta markkinoida Ihmemaa Oz:ia ryhmille, joista suurin osa oli jo valmiiksi menossa katsomaan sitä.

Ihmemaa Oz:in maailmaa olisi toki voinut rekvisiitan avulla luoda enemmän luokkatilaan, mutta yhdistettynä hektiseen aikatauluun pajojen välillä, olisi se mahdollisesti vienyt jo ennestään lyhyestä työskentelyajasta vielä lisää. Vaikka markkinointi ei kuulunut omiin tavoitteisiini pajoissa, otin tavaksi kertoa ennen työskentelyn alkamista enemmän esityksen hahmoista ja juonesta, sekä liittämään hahmoja joihinkin tehtäviin. Tämä sen takia, että teatteri on kuitenkin niin sanotusti työnantajani, jolle pyrin tekemään mahdollisimman hyvää työtä yleisötyöntekijänä. Teatterin puolesta luvattiin myös apua ideointiin, mikäli tarvitsisin niin sanotusti kättä pidempää. Sovimme, että vien vierailemiini luokkiin julisteen, jonka avulla voin avata esityksen maailmaa, ja siten luokkaan jää muisto työpajasta, ja mihin se liittyi.

Teatterin yhteyshenkilöllä oli pelko siitä, että opettajat ovat pettyneet pajaan, koska siihen ei sisältynytkään mitään esityksellistä, teatterin magiaa. Työpajassa ei päästy kosketuksiin teatterin taian ja esityksen maailman kanssa. Tätä pohtiessani törmäsin Ventolan & Renlundin (2005, 61) ajatukseen, että draama pyrkii lähentämään taidekokemusta arkipäivän kokemuksiin ja vähentämään sen mystifointia. Tässä tilanteessa se tarkoittaisi sitä, että en pyri tuomaan pelkästään esityksen taikaa luokkaan, vaan esimerkiksi yhdistämään esityksen teemoja oppilaiden arkipäivään. Ajatus siitä, että luokan opettaja pettyy pajaan, jonka hän oletti olevan esityksellisempi, on ristiriidassa oman työskentelyni kanssa. Halusin tarkastella työpajaa nimenomaan siitä näkökulmasta, että osallistujat, oppilaat, saisivat siitä merkityksellisen kokemuksen.

Kuten alussa määrittelin, yleisötyö on muutakin kuin markkinointia. Se voi olla esimerkiksi erilaisiin teatterin työtapoihin tutustuttamista, kuten tässä tapauksessa osallistumista soveltavan draaman työpajaan. Suuri oppimiskokemus tästä oli se, että yleisötyöntekijän ja teatterin on keskusteltava heti alussa kunkin osapuolen tavoitteista. Näin voidaan varmistaa, että molemmat osapuolet voivat ylittää omiin tavoitteisiinsa ja olla tyytyväisiä tuloksiinsa.

5 POSTIA IHMEMAASTA

Tässä luvussa puran työpajaan osallistuneiden ja sitä seuranneiden opettajien antaman palautteen. Keräsin palautetta voidakseni kehittää omaa ammattitaitoani. Osallistujilta ja työpajoja seuranneilta opettajalta saamani palaute auttaa arvioimaan työpajoja omien kokemusteni ja oivallusteni rinnalla.

5.1 Osallistujien palaute

Vaasan alakouluissa vetämäni yleisötyöpajojen osallistajat täyttivät opettajansa johdolla kyselylomakkeen (LIITE 2) työpajan jälkeen. Toiveeni oli, että kysely täytettäisiin mahdollisimman pian työpajan jälkeen, jotta kokemukset olisivat tuoreessa muistissa. Toiset luokat täyttivät lomakkeet samana päivänä, heti seuraavan tunnin alussa, toisilla työpajan ja lomakkeen täyttämisen väliin jäi useita päiviä.

Lomakkeen viiteen ensimmäiseen väittämään vastattiin ympyröimällä mielipidettä vastaava numero. Väittämät olivat: 1. työpaja oli kiinnostava, 2. työpajassa oli mukava ilmapiiri, 3. minun oli helppo sanoa mielipiteeni, 4. kuulin luokkatoverieni ajatuksia erilaisuudesta ja 5. pajan jälkeen osaan ajatella erilaisuutta uusista näkökulmista. Lomakkeella numero yksi tarkoitti täysin eri mieltä ja numero viisi täysin samaa mieltä. Tällä menetelmällä sain määrällistä tietoa, joka on usein laadullisen tutkimuksen lähtötilanne (Eskola & Suoranta 2008, 73).

Muutin kyselylomakkeiden vastaukset kaavioiksi, joita tulkitsin sekä koulukohtaisesti että kokonaisuudessaan (LIITE 3). Kunkin koulun vastauksia erikseen tulkittessani pyrin saamaan tietoa eri työpajarakenteiden toimivuudesta. Lisäksi lomakkeessa oli kohta, johon osallistuja sai kirjoittaa vapaasti palautetta työpajasta. Yhteensä kyselylomakkeita hylättiin 12 kappaletta. Tällä pyrin selkeyteen ja läpinäkyvyyteen materiaalin analysoinnissa. Pyrin näin myös estämään sen, etten tulkitse tuloksia väärin.

Ensimmäisen työpajasuunnitelmaan osallistuneiden vastaukset painottuvat selkeästi positiiviseen päähän. Suurin osa vastaajista oli kahden ensimmäisen kysymyksen kohdalla osittain tai täysin samaa mieltä eikä kukaan ollut täysin eri mieltä. Muista kysymyksistä

vastaajilla oli mielipiteitä molemmista ääripäistä. Vastaukset kuitenkin painottuivat hieman positiiviseen päähän.

Avoimessa kentässä osallistujat olivat kommentoineet lähinnä hahmojenluomistehtävää. Hahmojen keksiminen ja niiden tekeminen oli koettu kivaksi ja hauskaksi. Jonkun mielestä oli ollut kivaa, vaikka heidän ryhmä ei ollutkaan keksinyt aihetta, ilmeisesti viitaten hahmonluomistehtävään.

Seuraavan työpajakokonaisuuden vastausten selkeä enemmistö on kohdissa 3, 4 ja 5. Kysymyksissä 1–4 on vain muutamia vastauksia kohdissa täysin ja osittain eri mieltä, mutta viidennessä kysymyksessä uusista näkökulmista erilaisuuteen on selkeästi enemmän täysin ja osittain eri mieltä olevia vastauksia. Avoimessa kohdassa tähän liittyviä kommentteja oli muutamia: yksi osallistuja oli vastannut selkeästi, että oppi ajattelemaan erilaisuutta eri tavoin. Joku kommentoi, että oppi paljon uutta. Voi tietysti olla, että oppiminen ei liittynyt pelkästään tai ollenkaan erilaisuuteen. Eräs vastaaja kertoi, että työpajassa oli kivaa ja ohjaaja oli hyvä, mutta hän piti erilaisuudesta jo ennen pajaa.

Oman mielipiteensä sanomista kommentoitiin esimerkiksi, että oli helppoa sanoa oma mielipiteensä ja että ylipäänsä sai sanoa sen. Koettiin, että mielipiteensä kertomista ei tarvinnut pelätä, kun oikeita tai vääriä vastauksia ei ollut. Yhden vastaajan mielestä oli kivaa, mutta tietyistä asioista ei ehkä tuntunut oikealta sanoa mielipiteitään. Jonkun mielestä oli hauskaa keskustella erilaisista asioista ja kuunnella toisten mielipiteitä, myös saada osittain selville, mitä toiset ajattelevat erilaisuudesta. Joku oli kokenut kivaksi sen, että mielipideringissä sai fyysisesti mennä siihen kohtaan, mitä mieltä oli.

Useampi osallistuja oli kokenut, että työpajaan osallistuminen oli mukavaa, koska se poikkesi tavallisesta koulupäivästä: se toi vaihtelua siihen, mitä yleensä koulussa tehdään. Työpajan ja käsiteltävän aiheen kiinnostavuutta keuhuttiin, eräs osallistuja kommentoi aiheen olevan tärkeä asia keskustella. Ohjaajan rentous ja kannustavuus oli koettu mukavaksi asiaksi. Jonkun mielestä paja oli mukava, mutta se olisi voinut olla suunnattu nuoremmille. Yhden vastaajan mielestä olisi saanut olla enemmän aktiviteetteja.

Seuraavan pajasuunnitelman kyselyn vastauksen ovat painottuneet vastausvaihtoehtoon osittain samaa mieltä. Toiseksi eniten vastauksia on kohdissa 3 ja 5, joitakin yksittäisiä myös kohdissa 1 ja 2. Avoimien kommenttien mukaan pajassa opittiin uusia asioita ja miten

kannattaa käyttäytyä. Koettiin, että oli mukavaa puhua erilaisuudesta, ja harjoitukset olivat kivoja.

Seuraavankin työpajakokonaisuuteen liittyvään kyselyyn vastanneet olivat suurimmaksi osaksi osittain tai täysin samaa mieltä väittämistä. Ainoastaan oman mielipiteensä sanomisen helppoudesta oltiin useammin täysin tai osittain eri mieltä. Avoimesta kohdasta nousi kommentteja liittyen esityksen suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä näyttelemiseen – ne koettiin erityisen mukaviksi. Eräs osallistuja kertoi oppineensa paljon erilaisuudesta, joku toinen koki mukavaksi oppia uutta. Myös tässä pajassa huomionarvoista oli jonkun osallistujan mielestä se, että sai sanoa oman mielipiteensä.

Palosaaren koulun työpajakyselyn tulokset eivät poikkea kovinkaan paljoa aikaisemmista. Kysymysten 1–3 ja 5 vastaukset painottuvat lähinnä kohtiin osittain ja täysin samaa mieltä, useita vastauksia on myös kohdassa osittain eri mieltä, osittain samaa mieltä. Ainoastaan väittämä ”kuulin luokkatoverieni ajatuksia erilaisuudesta” poikkeaa aiemmista vastauksista. Lähes kaikki osallistujat ovat olleet täysin samaa mieltä, ainoastaan neljä vastaajaa on vastannut toisin.

Työpajaa kommentoitiin avoimessa kohdassa mukavaksi, kiinnostavaksi ja opettavaksi. Taas kerran mainittiin hyväksi se, että sai kertoa itse ja toisaalta kuulla toisten mielipiteitä. Mukana oli myös yksi varsin kannustava palaute:

Oppi paljon hausalla tavalla ja kaveritkin vielä mukana! Ihan paras plus alkua leikki hyvä aloitus.

5.2 Opettajien palaute

Työpajaa seuranneilta opettajilta pyysin palautetta sähköpostin välityksellä. Esitin muutaman kysymyksen ja jätin loppuun avoimen kohdan, josta toivoin saavani eniten tietoa siitä, miten he opettajana, pedagogina olivat pajan kokeneet. Kysymykset olivat: 1. oliko työpajan ilmapiiri enemmän jännittynyt vai rentoutunut, 2. tulivatko kaikki oppilaat kuulluiksi ja osallisiksi yhteiseen työskentelyyn ja 3. pääsivätkö oppilaat pohtimaan ja työskentelemään teeman parissa? Viimeinen kohta oli: mitä muita huomioita teit liittyen pajan rakenteeseen tai sosiaaliseen vuorovaikutukseen pajassa?

Tiedostin, että koska kysymykset ovat suljettuja, vastaukset saattavat olla varsin lyhyitä. Ajattelin kuitenkin, että opettajat vastaisivat viimeiseen kohtaan avoimesti, ja että heille olisi jäänyt jotakin mieleen työpajasta. Voi tosin olla, että monelle opettajalle paja oli vain hengähdystauko opetuksesta, mukava hetki, jossa itse saa vain seurata sivusta ja kenties ajatella muita asioita. Opettajien palautteesta en saanut esimerkiksi kehitysehdotuksia, mutta toki varsin kannustavaa palaute oli.

Sain kustakin koulusta vastauksen yhdeltä opettajalta, joten palautetta tuli kaikista rakennevariaatioista. Ensimmäisestä kysymyksestä kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että vaikka aluksi osallistujien keskuudessa olisi ollut jännitystä, loppua kohti tunnelma rentoutui. Yksi opettaja kommentoi, että ohjaaja oli luonteva, minkä lapset aistivat, ja tästä seurauksena olisivat rentoutuneet. Toinen opettaja sanoi, että ohjaaja oli ammattitaitoinen ja huomio ryhmän hyvin.

Kaikki vastanneet opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että kaikki osallistujat tulivat kuulluiksi ja pääsivät osallisiksi yhteiseen työskentelyyn. Yksi opettaja tosin kirjoittaa, että kaikki halukkaat saivat äänensä kuuluviin. Nämä ovat varmaankin sellaisia oppilaita, jotka yleensä ovat aktiivisia puhujia ja kommentoijia. Yksi kommentti kehui harjoitteita, joiden ohjeet olivat kaikille ymmärrettäviä, ja joihin oli helppo osallistua.

Kaikkien opettajien mielestä oppilaat pääsivät pohtimaan teemaa ja työskentelemään sen parissa. Yksi huomio pajasta oli, että osallistujat saivat työskennellä rauhassa ilman kiireen tuntua. Hyvä, että omasta käyttäytymisestä ei näy se, että tiedostan työpajan ajan olevan lyhyt. Tähän tietysti pyrin ohjaamistilanteessa, mutta joissain ryhmissä tuntui, että aikatauluun liittyvä hermostuneisuus näkyi ohjaamisessa.

Vapaasta palautteesta kävi ilmi, että opettajat kokivat pajan selkeäksi ja riittävän vaihtelevaksi: osallistujat saivat työskennellä ryhmässä ja pareittain. Eräs opettaja nosti esiin sen, että oppilaat joutuivat itse ajattelemaan mielipiteitään, mikä oli hyvä asia. Ammatillista mieltä lämmittävintä palautetta olivat kommentit, joissa sanottiin, että ohjaaja oli hyvin läsnä tilanteessa ja että vuorovaikutus oli luontevaa ja toimi hyvin sekä oppilaiden kesken että ohjaajan kanssa. Yksi kommentti oli todella kannustava omien pyrkimyksieni kannalta: opettajan mielestä paja oli pedagogisesti hyvin suunniteltu. Tältä osin voin sanoa onnistuneeni pajan rakenteen suunnittelussa, sillä pedagoginen lähestymistapa oli yksi tavoitteistani.

6 PYÖRREMYRSKYN JÄLKEEN

Matka Ihmemaassa alkaa olla takana. Tässä kappaleessa pohdin, mitä matkalta jäi käteen. Pohdin näkemääni ja kokemaani omien muistiinpanojen sekä saamani palautteen valossa. Lisäksi mietin tutkimuksen luotettavuutta ja yleistettävyyttä.

6.1 Pohdinta

Lähtiessäni miettimään teatteri-ilmaisun ohjaajaa oman työnsä kehittäjänä, keskityin paljolti työpajan rakenteeseen: harjoituksiin, teemaan ja sen käsittelyyn. Tämän tutkimuksen aikana olen oivaltanut, että vaikka etukäteen suunnittelu on tärkeä osa työpajaa, se ei välttämättä ole aina ratkaiseva tekijä työpajan onnistuneessa toteutuksessa.

Ohjaajan läsnäolosta ja ryhmän lukemisesta puhuin jo määritellessäni hyvää draamatyöpajaa. Tämän seikan merkitys valkeni minulle tutkimuksen aikana, ja etenkin nyt tuloksia tulkitessani. Vaikka minusta itsestäni tuntui, että pajan rakenne parani huomattavasti loppua kohti ja oivalsin tärkeitä asioita esimerkiksi osallistujien omistajuuden tunteesta, se ei näkynyt huomattavasti osallistujien palautteesta.

Liitteestä kolme näkyvät kaikkien työpajaan osallistuneiden vastaukset yhdessä taulukossa, kaikki kysymykset eroteltuina. Kaikkien kysymysten kohdalla enemmistö vastauksista on painottunut positiiviseen päähän. Se ei tarkoita, että kaikki osallistujat olisivat nauttineet pajasta ja oppineet uusia asioita, mutta voidaan ajatella, että mikään työpajasuunnitelma ei ollut täysin epäonnistunut. Myös opettajien palaute oli kannustavaa ja positiivista ensimmäisestä pajasta alkaen. Keskuskoulun pajaa seurannut opettaja kirjoitti työpajan olevan pedagogisesti hyvin suunniteltu.

Pitää muistaa, että draama jakaa joka tapauksessa toimintamuotona mielipiteitä, eivätkä kaikki työtavat vangitse jokaista osallistujaa samalla tavalla. Ei voida ajatella, että työpajaa suunniteltaessa olisi mahdollista löytää työtapoja, jotka ovat kaikkien osallistujien mielestä hauskoja, vaikka tuntisi ryhmän etukäteen. Eikä pelkkä hauskanpito voi tietysti olla työpajan päätavoite.

Yhdeksi tärkeimmistä asioista teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä työpajaa suunnitellessa nousi harjoitusten perustelu. Ohjaajan on tiedettävä, mikä on kokonaisuudessaan työpajan tavoite, sekä kunkin harjoituksen tavoite erikseen. Kaikille harjoituksille pitää löytyä perustelu, miksi se tehdään ja mihin sillä pyritään. Silloin, vaikka kaikki osallistujat eivät lähtökohtaisesti riemusta kiljuen olisi harjoituksessa mukana, he saavat kuitenkin selityksen sille, mitä järkeä harjoituksessa on. Tämä saattaa herättää uudenlaista ajattelua osallistujassa, joka aluksi oli skeptinen harjoitusta kohtaan.

Itse työpajoja toteuttaessani kerroin liian vähän työpajan tavoitteesta. Monelle avoimien palautteiden perusteella työpajakokemus oli mukava ja hauska, mutta he eivät välttämättä ymmärtäneet, mihin oppiminen kohdistuu. Useat olivat kyllä kirjoittaneet avoimeen palautteeseen oppineensa uusia asioita, mutta yhdestä kyselylomakkeesta lainatun palautteen perusteella voidaan ajatella, että kaikille eri näkökulmien löytäminen erilaisuus-teemasta ei ollut selvä päämäärä.

Se oli kyllä ihan kivaa mutta mä en vielääkään ole tajunnut että miksi sitä erilaisuutta pitää harjoitella eiks se pitäis huomata ilman?

Alussa pohdin paljon työpajojen lyhytkestoisuutta: miten lyhyessä ajassa saadaan työpajasta merkityksellinen ja toimiva. Nyt tämän prosessin jälkeen vastaan, että samalla tavalla kuin pidempikestoisestakin työpajasta. Ohjaajan oma kiinnostunut ja innostunut asenne ovat tärkeimpiä seikkoja. Ohjaajan pitää aidosti haluta kuulla, mitä osallistujat kokevat, näkevät ja ajattelevat teemasta ja harjoitteista.

Kuuntelemalla osallistujia, ohjaaja löytää oikeat kysymykset. Tuntuu, että jokainen saamani vastaus alussa esittämiini kysymyksiin liittyy siihen, että on aidosti osallistujien kanssa läsnä ja tutkii työpajan teemoja heidän kanssaan. Ohjaajan pitää itse luottaa harjoitteisiin ja arvostaa omaa työtään. Hän on suuressa osassa luomassa hyvää, kannustavaa ja luottamuksellista ilmapiiriä, mikä helpottaa osallistujien osallistumista. Huomasin, että mitä enemmän vaadin muiden mielipiteiden kuuntelemista, sitä enemmän osallistujat halusivat kommentoida. He tulivat kuulluiksi ja huomasivat, että kommentteja arvostettiin.

Onnistuneeseen työpajaan voi olla myös muita keinoja kuin vain saavuttaa kaikki alussa määrittelemäni seikat. Ehkä työpaja voi olla onnistunut silloinkin, kun osallistujalla on siellä kivaa. Tärkeintä on muistaa, että kaikki tarpeellinen tieto on osallistujilla. Ohjaajan täytyy vain löytää työkalut, millä kaikkien osallistujien potentiaali saadaan kaivettua esiin.

Draamasopimuksen olemassaoloa en ehkä arvostanut tarpeeksi ennen tätä tutkimusta. Ymmärsin sen tarkoituksen, mutta en ollut käytännössä kokeillut sen voimaa. Draamasopimuksen hienous on siinä, että se on tehty ja hyväksytty yhdessä ennen työskentelyn alkamista. Niinpä ongelmien ilmaantuessa, voidaan sopimukseen palata ja siitä keskustella. Suuria ongelmia en joutunut ratkomaan, mutta ajoittain muistutin kuuntelemisen merkityksestä yhteisessä draamasopimuksessa.

Draamasopimukselle on hyvä antaa riittävästi aikaa työpajan alussa, jotta osallistujat eivät ohita sitä olankohautuksella. Oma työtäni kehittääkseni jo suunnitteluvaiheessa kannattaa miettiä draamasopimuksen sisältöä. Ja kuten kaikki harjoitteet, myös draamasopimus tehdään osallistujia varten ja heidän kanssaan.

Esitin alussa kysymyksen siitä, paljonko lämmittelyharjoitteita tarvitaan, jotta osallistujat pääsevät keskittyneeseen ja energiseen tilaan, ja mikä on hyvä lämmittävien ja teemaa käsittelevien harjoitteiden suhde. Opinnäytetyöni tekemisen aikana havaitsin, että se on hyvin yksilö- ja ryhmäkohtaista. Toiset ovat heti avoimia kertomaan ajatuksiaan, toiset eivät välttämättä ollenkaan.

Näiden päätelmien jälkeen olen tullut tulokseen, että ennakkoon ei voi kaikkiin asioihin varautua. Voi aina miettiä etukäteen, millaisia tilanteita mahdollisesti tulee eteen ja miten niissä voisi toimia. Suurin kehittyminen tässä ammatissa, teatteri-ilmaisun ohjaajana tuntuu tapahtuvan melko huomaamatta, kokemuksen myötä. Itsensä ja työskentelynsä kehittämistä voi ja kannattaa miettiä, mutta näiden kokemusten perusteella uskon, että paras oppi tulee mahdollisimman monen erilaisen ryhmän kanssa toimimisesta.

Uskon, että kun myöhemmin, monta suunniteltua ja toteutettua työpajaa myöhemmin luen opinnäytetyötäni uudelleen, keksin monta parannettavaa kohtaa. Ehkä myös ihmettelen, miksi silloin en ole tajunnut päivänselviä asioita, miten jossain tilanteessa olisi kannattanut toimia. Toivottavasti silloin ymmärrän, että tämä opinnäytetyö oli minulle lähtölaukaus teatteri-ilmaisun ohjaajuuteni kehittämiseen.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys

Olen tutkimusta tehdessäni pyrkinyt tarkkuuteen ja selkeyteen. On huomioitava, että tutkimus pohjautuu suurimmaksi osaksi omiin havaintoihini sekä tulkintoihini osallistujien ja opettajien

palautteesta. Kyselyt perustuvat kunkin vastaajan omaan mielipiteeseen ja minun tulkintaani niistä. Kyselylomakkeiden täyttämässä ja purkamisessa on voinut tapahtua epätarkkuutta ja inhimillisiä erehdyksiä. Prosenttilukuja pyöristäessäni kaavioita varten (LIITE 3) on saattanut tapahtua epätarkkuutta.

Tämän vuoksi tutkimus ei liene kovin yleistettävä, eikä vähiten sen takia, että kaikki ryhmät ja yksilöt ajattelevat ja kokevat asiat eri tavoin. Tätä tutkimusta ei voi käyttää yleisenä esimerkkinä siitä, millainen on aina hyvä draamatyöpaja ja mitä asioita huomioimalla voidaan aina saavuttaa onnistunut lopputulos.

Tästä tutkimuksesta voi kuitenkin saada ajatuksia oman työnsä arviointiin, ja mahdollisesti se voi synnyttää pohdinnan siitä, mitä on teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaito ja hyvä draamatyöpaja. Minulle tämä opinnäytetyö antoi työkaluja ja ajatuksia oman työni arvioimiseen ja kehittämiseen, sekä uudenlaista kiinnostusta tutustua lisää draamatyöskentelyn ihmemaahan.

LÄHTEET

- Elliot, N., Doxey, E. & Stephenson, V. 2012. Inklusio: vinkkejä, välineitä ja käytännön neuvoja inklusiivisen ja kaikkia arvostavan kouluympäristön luomiseen. Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opik.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisyyys – Draamakasvatusta opettajille. Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H. 2001. Pohdintaa draamakasvatuksen perusteista. Teoksessa Korhonen, P. & Østern A-L. Katarsis (toim.) – Draama, teatteri ja kasvatus. Atena Kustannus Oy.
- Korhonen, P. 2001. Opettaja ja taiteilija – Allan Owens ja prosessidraama. Teoksessa Korhonen, P. & Østern A-L. (toim.) Katarsis – Draama, teatteri ja kasvatus. Atena Kustannus Oy.
- Korhonen, P & Østern, A-L. 2001. Katarsis – Draama, teatteri ja kasvatus. Atena Kustannus Oy.
- Owens, A. & Barber, K. 2002. Draamasuunnistus – prosessidraaman arviointi ja reflektointi. Tmi Raija Airaksinen, Draamatyö.
- Puhakka, K-M. 2008. Me-henkeä, hyväksymistä ja yhteistyötä draaman keinoin. Teoksessa Korhonen, P. & Airaksinen, R. (toim.) Hyvä hankaus – Teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina. Draamatyö, Helsinki. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja nro 38.
- Rusanen, S. 2001. Teatteri – huutolaislapsi suomalaisessa koulussa. Teoksessa Korhonen, P. & Østern A-L. (toim.) Katarsis – Draama, teatteri ja kasvatus. Atena Kustannus Oy.
- Teerijoki, P. 2000. Draamaopettajuuden laatu. Teoksessa Teerijoki, P. (toim.) Draaman tiet – Suomalaisia näkökulmia. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos, Opetuksen perusteita ja käytänteitä 35.
- Toivanen, T. 2002. ”Mä en ois kyllä ikinä uskonu ittestäni sellasta” – Peruskoulun viides- ja kuudesluokkalaisten kokemuksia teatterityöstä. Teatterikorkeakoulu, tanssi- ja teatteripedagogiikan laitos.
- Ventola, M-R. & Renlund, M. 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja, sarja B: Oppimateriaalit 5. Yliopistopaino.
- Østern, A-L. 2000. Draamapedagogiikan genret Pohjoismaisten opetussuunnitelmien valossa. Teoksessa Teerijoki, P. (toim.) Draaman tiet – Suomalaisia näkökulmia. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos, Opetuksen perusteita ja käytänteitä 35.
- Østern, A. 2001. Teatterin merkitys kautta aikojen lasten ja nuorten näkökulmasta. Teoksessa Korhonen, P. & Østern A-L. (toim.) Katarsis – Draama, teatteri ja kasvatus. Atena Kustannus Oy.

E-lähteet

Haapalainen, A. 2010. Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen –hankkeen loppujulkaisu. Www-dokumentti. Saatavissa:

http://www.yleisotyo.fi/uploads/pdf/Ylos_loppujulkaisu.pdf. Luettu 25.3.2014.

Tutkivan teatterityön keskus. 2010. Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen – hankkeen loppujulkaisu. Www-dokumentti. Saatavissa:

http://www.yleisotyo.fi/uploads/pdf/Ylos_loppujulkaisu.pdf. Luettu 25.3.2014.

UNESCO. 1994. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Www-dokumentti. Saatavissa:

http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF. Luettu 6.4.2014.

TYÖPAJOJEN HARJOITTEET

Nimiformula	Osallistujat seisovat ringissä. Ensimmäinen lähettää viestin ringissä eteenpäin sanomalla oman nimensä ja kääntämällä päänsä katsomaan vieressä seisovaa. Kaikki osallistujat käyttävät omaa nimeään. Kun yksi kierros on käyty, voidaan tehdä sama esimerkiksi nopeammin tai kuiskaamalla.
Pienryhmähahmot	Osallistujat jaetaan pienryhmiin. Pienryhmä suunnittelee hahmon, liikkumattoman patsaan, jossa kaikki ryhmän jäsenet ovat mukana. Hahmolle keksitään nimi ja ominaisuus, joka tekee siitä poikkeavan, erilaisen kuin muut.
Hahmokatselmus	Pienryhmät näyttävät yksitellen patsashahmonsia, kertovat sen nimen ja poikkeavan ominaisuuden. Yleisö keksii tapoja, miten hahmo voi hyödyntää ominaisuuttaan.
Mielipiderinki	Osallistujat seisovat ringissä. Ohjaaja lukee ääneen väittämät. Osallistujat liikkuvat ringissä siten, mitä mieltä väittämästä ovat. Keskellä rinkiä on täysin samaa mieltä, reunalla on täysin eri mieltä ja niiden välillä kaikki vaihtoehdot. Osallistujat saavat halutessaan perustella, miksi ovat siinä kohtaa, missä ovat. Mielipideringin väittämät: 1. On hyvä, että on olemassa erilaisia ihmisiä 2. Joskus erilaisuus on pelottavaa 3. Voin oppia erilaisilta ihmisiltä 4. Olen tuntenut, etten kuulu joukkoon erilaisuuteni vuoksi 5. Olen mieluummin kiusaaja kuin kiusattu 6. Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia 7. Haluan olla kaikkien kaveri
Lappurinki	Osallistujat kirjoittavat lapulle, millainen on heidän mielestään hyvä ystävä. Laput tuodaan ohjaajalle, joka jakaa kaikille yhden lapun. Kukaan osallistujista ei tiedä, kenen lapun kukakin saa. Yksi kerrallaan kukin lukee ääneen, mitä hänen saamassaan lapussa lukee.
Samaa-erilaista pareittain	Osallistujat asettuvat pareittain vastakkain seisomaan. Kumpikin keksii kaksi asiaa, mitä samaa heissä on ja kaksi asiaa, mitä eroa heissä on. Kun parit ovat valmiita, parit saavat halutessaan jakaa huomioita koko ryhmälle.

- Hyvän ystävän ominaisuudet Osallistujat jaetaan pienryhmiin, joissa he keskusteleivat, millainen on hyvä ystävä. Ryhmä kirjoittaa paperille kolme hyvän ystävän tärkeintä ominaisuutta. Pienryhmänä he päättävät tavan, jolla haluavat esitellä ominaisuudet muulle ryhmälle.
- Yhden sanan kierros Seistään ringissä. Jokainen sanoo vuorotellen yhdellä sanalla, mitä työpajasta jäi mieleen.
- Hedelmäsalaatti Osallistujat seisovat ringissä. Kukin merkkää paikkansa laittamalla palan teippiä lattiaan. Osallistujat jaetaan kolmeen ryhmään. Ryhmä yksi on peltimiehet, ryhmä kaksi on variksenpelättimet ja ryhmä kolme on leijonat. Ohjaaja aloittaa keskellä. Hän sanoo ääneen jonkun näistä kolmesta ryhmän nimestä. Kaikkien, jotka kuuluvat tähän ryhmään, pitää vaihtaa paikkaa. Keskellä olija yrittää saada paikan, jolloin joku muu jää keskelle ja sanoo taas jonkun ryhmän nimen. Keskellä olijan on mahdollista sanoa myös Ihmemaa, jolloin kaikkien osallistujien pitää vaihtaa paikkaa.
- Pienryhmäpatsaat Osallistujat jaetaan pienryhmiin. Pienryhmät valitsevat mielipideringistä yhden aiheen, jonka he kokevat kiinnostavaksi. Pienryhmät tekevät tästä aiheesta kehoillaan liikkumattoman kuvan, patsaan. Patsaskuvat katsotaan yksi kerrallaan. Yleisöltä kysytään, mitä he kuvassa näkevät. Lopuksi kuvan tekijät voivat kertoa aiheen, jonka pohjalta he kuvan tekivät.

Kyselylomake

Älä kirjoita lomakkeeseen nimeäsi. Vastaa jotakin jokaiseen kohtaan. Kiitos vastauksistasi!

Luokka: _____

Ympyröi mielipidettäsi vastaava numero. 1 = täysin eri mieltä
 2 = osittain eri mieltä
 3 = osittain eri mieltä, osittain samaa mieltä
 4 = osittain samaa mieltä
 5 = täysin samaa mieltä.

Työpaja oli kiinnostava	1	2	3	4	5
-------------------------	---	---	---	---	---

Työpajassa oli mukava ilmapiiri	1	2	3	4	5
---------------------------------	---	---	---	---	---

Minun oli helppo sanoa mielipiteeni	1	2	3	4	5
-------------------------------------	---	---	---	---	---

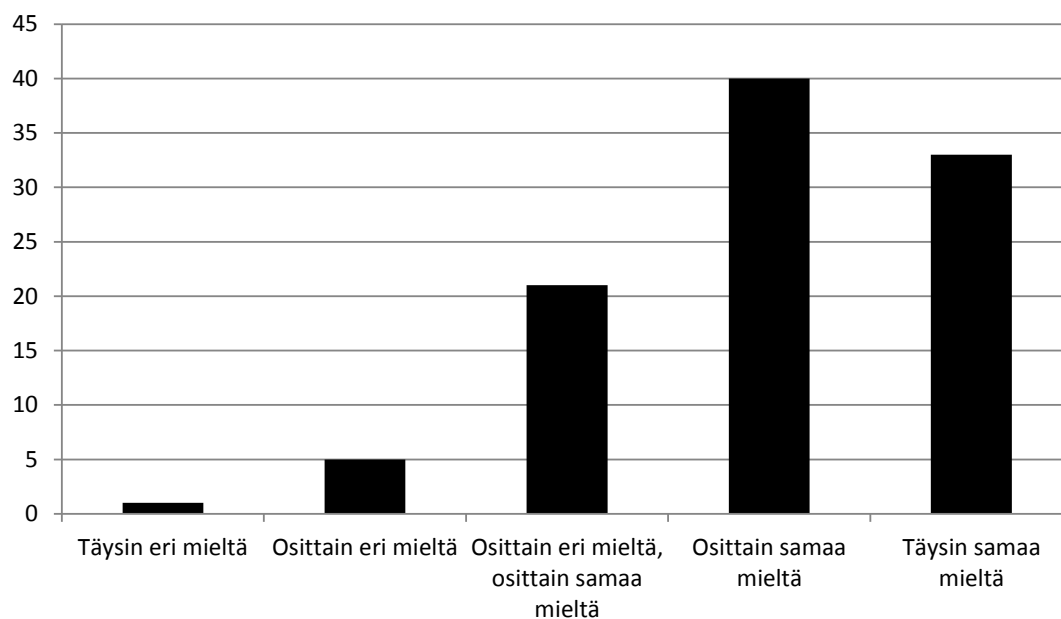
Kuulin luokkatovereitteni ajatuksia erilaisuudesta	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Pajan jälkeen osaan ajatella erilaisuutta uusista näkökulmista	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

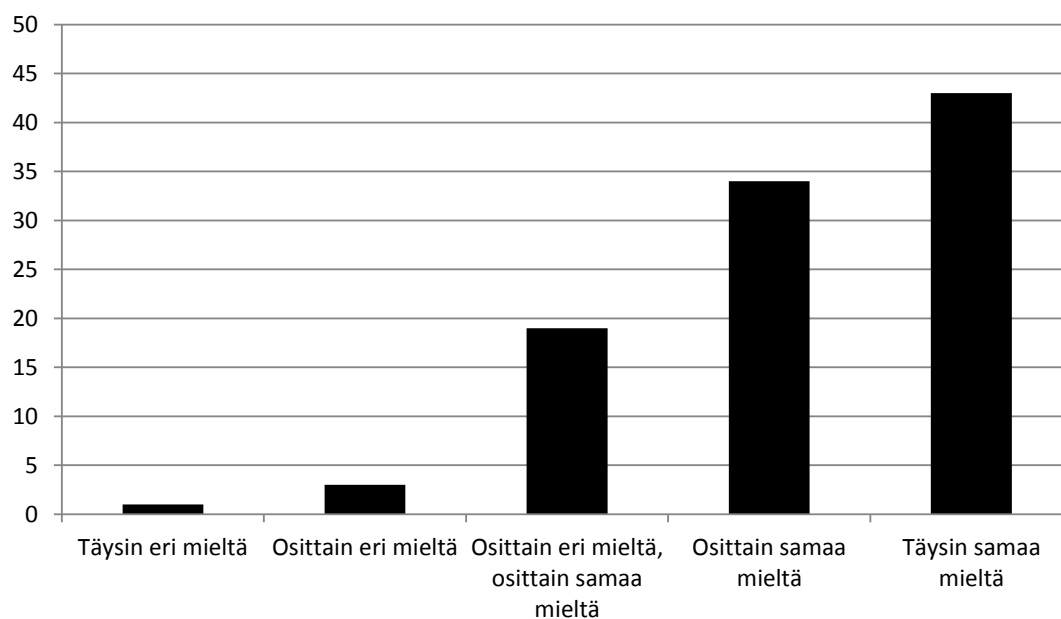
TERVEISET OHJAAJALLE: _____

Kaaviot kuvaavat osallistujilta kerättyjen kyselyjen tuloksia. Yhteensä hyväksyttyjä vastauksia oli 232 kappaletta. Yhdessä kaaviossa on kaikkien vastaajien mielipiteet muutettuna prosenteiksi. Kaavioiden luvut eivät ole tarkkoja, koska prosentit on pyöristetty lähimpään täyteen prosenttilukuun.

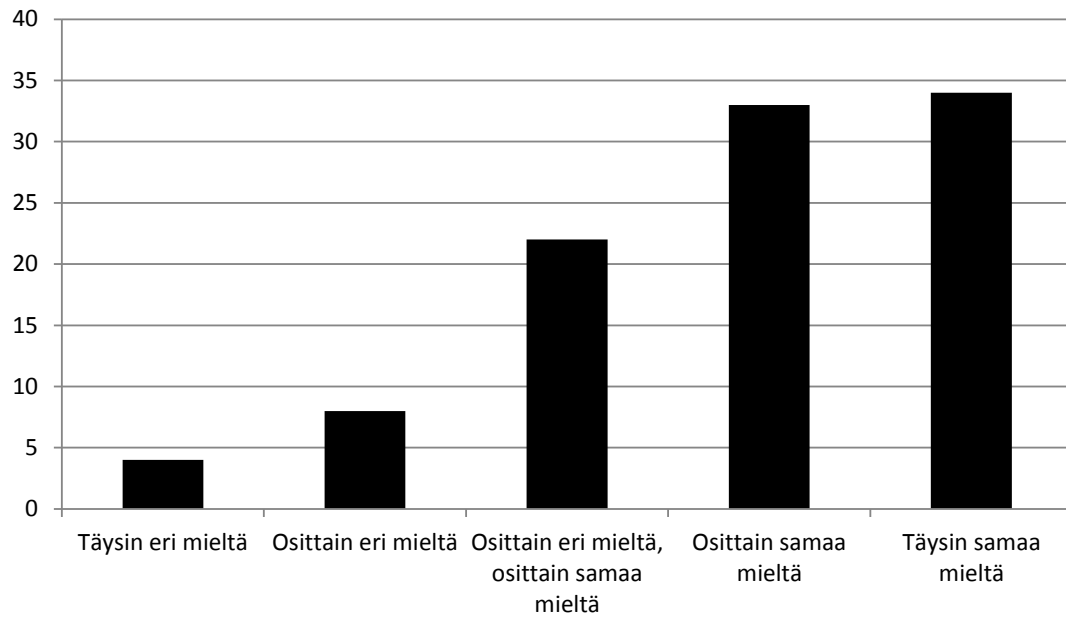
1 TYÖPAJA OLI KIINNOSTAVA

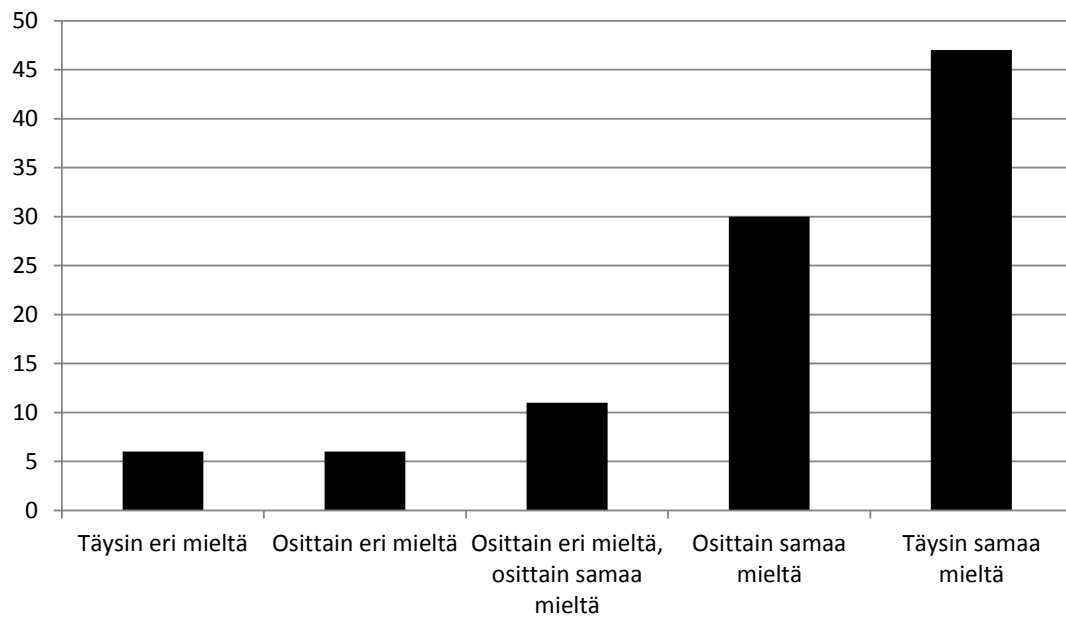
2 TYÖPAJASSA OLI MUKAVA ILMAPIIRI

3 MINUN OLI HELPPO SANOA MIELIPITEENI

4 KUULIN LUOKKATOVERIENI AJATUKSIA ERILAISUUDESTA

5 PAJAN JÄLKEEN OSAAN AJATELLA ERILAISUUTTA UUSISTA NÄKÖKULMISTA

